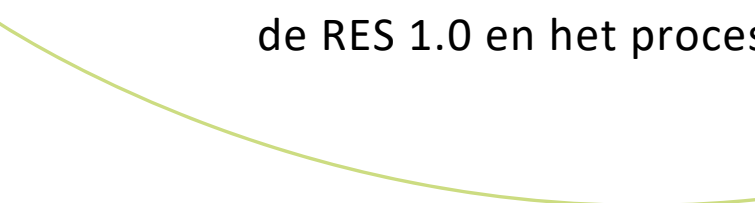

Eindrapport RES Noardeast-Fryslân

Een onderzoek naar de democratische legitimiteit van de RES 1.0 en het proces daarna in Noardeast-Fryslân

Opstellers	Sieger Veenstra, Sam Heslinga, Beatrijs Visser en Anke Pietersma
Portefeuillehouder	Rekenkamer Noardeast-Fryslân
Datum	29 december 2025

Inhoud

Conclusies en aanbevelingen.....	3
Aanleiding en vraagstelling.....	3
Conclusies.....	4
Deelconclusies.....	5
Aanbevelingen.....	7
1. Aanleiding en vraagstelling	9
1.1 De RES Fryslân.....	9
1.2 NRK-rapport ‘Regionale democratie vergt energie’	10
1.3 Het proces ná de RES 1.0	11
1.4 Wettelijke bevoegdheden en instrumenten van de gemeenteraad	13
1.5 Vraagstelling.....	14
1.6 Normenkader en onderzoeksanpak	15
1.7 Leeswijzer.....	16
2. Betrokkenheid bij de RES 1.0.....	17
2.1 Inleiding.....	17
2.2 De betrokkenheid van de gemeenteraad bij de RES 1.0	18
2.3 De betrokkenheid van maatschappelijke organisaties bij de RES 1.0.....	29
2.4 De betrokkenheid van inwoners bij de RES 1.0.....	33
2.5 Samenvattende bevindingen	36
3. Betrokkenheid bij het proces na de RES 1.0	37
3.1 Inleiding.....	37
3.2 Friese Energietafel	38
3.3 Proces ná de RES 1.0.....	39
3.4 Betrokkenheid van de gemeenteraad.....	41
3.5 Betrokkenheid van maatschappelijke organisaties	51
3.6 Betrokkenheid van inwoners.....	55
3.7 Samenvattende bevindingen	59
Bestuurlijke reactie.....	60
Nawoord.....	62
Bronnenlijst.....	64
Bijlage 1: scorekaart democratische legitimiteit.....	69
Bijlage 2: Factsheet deelnemende gemeenten	72

Conclusies en aanbevelingen

Aanleiding en vraagstelling

Om op decentraal niveau draagvlak te creëren voor het Klimaatakkoord en de concretisering daarvan, hebben zich in 2019 in Nederland 30 regio's voor de Regionale Energiestrategie (RES-regio's) gevormd. De provincie Fryslân vormt een afzonderlijke RES-regio. De nationale doelstelling is om in 2030 35 TWh hernieuwbare elektriciteit op land op te wekken. Het doel van het vormen van de regio's is decentrale overheden - en hun maatschappelijke partners - in staat te stellen een goed maatschappelijk geaccepteerd plan op te stellen. De regio's kiezen daarbij voor het instrument van de Regionale Energiestrategieën (RES). Die strategieën zijn bedoeld om een maximale maatschappelijke acceptatie te krijgen van de energietransitie en de manier waarop die in de regio wordt gerealiseerd. Elke regio deed in 2021 een bod dat aansloot bij het doel van in totaal 35 TWh en ontwikkelde een bijpassende Regionale Energiestrategie (RES): de RES 1.0. Het Friese bod bedraagt 3 TWh. Het was de bedoeling dat iedere regio tweejaarlijks een RES zou vaststellen: in 2023 een RES 2.0 en in 2025 een RES 3.0.

De Noordelijke Rekenkamer (NRK) onderzocht in 2021 op provinciaal niveau de democratische legitimiteit van de RES 1.0. Daarbij nam de NRK het gemeentelijke niveau niet mee, omdat zij bij gemeenten geen onderzoeksbevoegdheid heeft. In 2024 en 2025 onderzocht de NRK op provinciaal niveau de democratische legitimiteit van het proces na de RES 1.0. Om ook onderzoek te kunnen doen op gemeentelijk niveau, bood de NRK lokale rekenkamers in Noord-Nederland aan namens hen dit onderzoek uit te voeren. De rekenkamer van de gemeente Noardeast-Fryslân besloot deel te nemen aan dit onderzoek. Daardoor kon de NRK binnen de gemeente Noardeast-Fryslân onderzoek doen naar de democratische legitimiteit van de RES 1.0 en het proces daarna op gemeentelijk niveau.

Van RES 2.0 naar Voortgangsrapportage

Het was oorspronkelijk de bedoeling dat de RES-regio Fryslân in 2023 een RES 2.0 vast zou stellen, maar het Nationaal Programma RES (NPRES) legde de RES-regio's de keuze voor een RES 2.0 of een Voortgangsrapportage op te stellen. De RES-regio Fryslân publiceerde, net als de meeste andere regio's, een Voortgangsdocument in plaats van een nieuwe strategie. Voorlopig komt er geen nieuwe strategie, maar de energietransitie gaat door en daarmee blijft de behoefte aan voldoende democratisch en maatschappelijk draagvlak voor deze transitie, zoals afgesproken in het Klimaatakkoord.

Kader: Proces na de RES 1.0

De NRK rangschikt de volgende documenten onder het proces na de RES 1.0 in de gemeente Noardeast-Fryslân:

- Beleidskader zonne-energie;
- Transitievisie warmte;
- Paraplubestemmingsplan kleine windmolens;
- Voortgangsrapportage RES 1.0 Fryslân;
- Omgevingsvisie;
- Reactie van het college van B&W op de Concept Friese energievise.

Het voortgangsdokument heeft een cyclus van twee jaar. In juni 2025 leverde de RES-regio Fryslân de Voortgangsrapportage RES Fryslân 2025 op.¹

Dit onderzoek kostte meer tijd dan verwacht, vanwege het aantal deelnemende overheden en door de onduidelijkheden die in de afgelopen jaren zijn gerezen over het vervolgproces na de RES 1.0. Daardoor publiceert de rekenkamer dit rapport later dan gepland.

In dit onderzoek staat de volgende vraag centraal:

Op welke wijze borgden de gemeenten de democratische legitimiteit van de Regionale Energiestrategie 1.0 en hoe borgen zij de democratische legitimiteit van het proces ná de RES 1.0 ?

Conclusies

De hoofdconclusie van dit onderzoek is de volgende:

De gemeente Noardeast-Fryslân borgde de democratische legitimiteit van de RES 1.0 en het proces na de RES 1.0 niet voldoende.

RES 1.0

De gemeenteraad had geen directe invloed op het RES-bod dat het college inbracht bij de RES-regio. Wel stelde de raad de Startnotitie Plan van Aanpak Energietransitie/Transitievisie Warmte, Concept RES 1.0 en RES 1.0 vast. De gemeente betrok stakeholders en inwoners niet bij de RES. Een aantal inwoners reageerde uit eigen beweging op de gemeentelijke ambitie van de RES.

Proces na de RES 1.0

De gemeenteraad werd niet betrokken bij de keuze voor de Voortgangsrapportage RES 1.0 in plaats van een herijkte RES. Stakeholders en inwoners waren niet betrokken bij die rapportage. De gemeenteraad stelde het Beleidskader Zonne-energie, de Transitievisie Warmte, het Paraplubestemmingsplan kleine windmolens en de Omgevingsvisie vast. De NRK trof de Voortgangsrapportage RES 1.0 niet aan in de stukken die naar de raad gingen. De gemeente betrok maatschappelijke organisaties en inwoners in beperkte mate bij het proces na de RES 1.0. Zij konden een zienswijze indienen op het Beleidskader Zonne-energie. De betrokkenheid van

---

¹ Voortgangsrapportage RES Fryslân 2025.

stakeholders en inwoners bij de Transitievisie Warmte is niet eensluidend. De visie noemt een intensieve samenwerking met stakeholders maar tegelijkertijd waren zij alleen op hoofdlijnen betrokken. Inwoners werden door twee enquêtes geconsulteerd op het gebied van duurzame energieopwek, in het kader van de RES en voor de Woonvisie. Door gebrek aan schriftelijke vastlegging is niet voor elk stuk duidelijk in hoeverre stakeholders en inwoners invloed konden uitoefenen op het beleid.

Deelconclusies

1. Op welke wijze was de gemeenteraad betrokken bij het opstellen van de RES 1.0 in de regio Fryslân?

De raad stelde de Startnotitie Plan van Aanpak Energietransitie/Transitievisie Warmte vast en besloot de ambitie om in 2030 minimaal 70 procent van de benodigde elektriciteit op een duurzame wijze op te wekken te hanteren. Nadien stelde de raad de concept RES 1.0 en de RES 1.0 vast.

De enquêteresultaten schetsen geen eenduidig beeld bij de vraag of de RES een belangrijk thema was tijdens de campagne en in de verkiezingsprogramma's voor de gemeenteraadverkiezingen van 2018.

2. Op welke wijze was sprake van participatie van maatschappelijke organisaties bij het opstellen van de RES 1.0 in de gemeente?

De gemeente betrok stakeholders niet bij de RES 1.0, de Startnotitie Plan van Aanpak Energietransitie/Transitievisie Warmte en de ambitiebepaling energietransitie 2030.

3. Op welke wijze was sprake van participatie van burgers bij het opstellen van de RES 1.0 in de gemeente?

De gemeente betrok inwoners niet bij de RES 1.0, de Startnotitie Plan van Aanpak Energietransitie/Transitievisie Warmte en de ambitiebepaling energietransitie 2030. Drie inwoners reageerden uit eigen beweging op de gemeentelijke ambitiebepaling. De gemeente reageerde schriftelijk op twee ingezonden brieven.

4. Op welke wijze was de gemeenteraad betrokken bij het RES-proces na de RES 1.0 in de regio Fryslân? Hoe effectief was dit?

De gemeenteraad stelde het Beleidskader Zonne-energie, de Transitievisie Warmte, het Paraplubestemmingsplan kleine windmolens en de Omgevingsvisie vast. De raad maakte bij de besluitvorming over deze stukken gebruik van de mogelijkheid moties en amendementen in te dienen. De gemeenteraad van Noardeast-Fryslân was niet betrokken bij de keuze voor

een Voortgangsrapportage in plaats van een RES 2.0. De NRK trof de Voortgangsrapportage RES 1.0 niet aan in de stukken die naar de raad gingen.

5. Op welke wijze was sprake van participatie van maatschappelijke organisaties in het RES-proces na de RES 1.0 in de gemeente?

De gemeente voerde geen actorenanalyses uit om te bepalen welke stakeholders en inwoners het beste betrokken konden worden bij het proces na de RES 1.0. Stakeholders konden een zienswijze indienen met betrekking tot het Beleidskader Zonne-energie. De rol van stakeholders bij de Transitievisie Warmte is niet duidelijk. Enerzijds spreekt deze visie van een intensieve samenwerking van gemeente en stakeholders, anderzijds geeft de visie aan dat stakeholders op hoofdlijnen betrokken waren. Daarnaast legde de gemeente verschillende documenten ter inzage. Het is niet voor ieder document duidelijk wat de inbreng van stakeholders was en wat de gemeente daarmee deed.

6. Op welke wijze was sprake van participatie van burgers in het RES-proces na de RES 1.0 in de gemeente?

De gemeente organiseerde bewonersavonden voor het conceptbeleidskader Zonne-energie. Voor de Transitievisie Warmte zette de RES-regio een enquête uit. Door een te lage respons waren de resultaten niet representatief voor de gemeente. Bij de Woonvisie zette de gemeente zelf een enquête uit, met daarin vragen over duurzaamheid. De resultaten nam de gemeente mee in de Woonvisie. Verder legde de gemeente meerdere documenten ter inzage. Het is niet voor ieder document duidelijk wat de inbreng van inwoners was en wat de gemeente daarmee deed. De gemeente ontving één zienswijze met betrekking tot het Paraplubestemmingsplan kleine windmolens. Deze zienswijze was van meerdere inwoners afkomstig.

7. Welke lessen vloeien uit dit onderzoek voort voor het vervolg van het RES-proces?

We beantwoorden deze vraag op basis van dit onderzoek dat we namens de betreffende rekenkamers uitvoerden in zes Drentse gemeenten, vijf Groningse gemeenten en twee Friese gemeenten. We zagen dat de RES onderdeel werd van de meer algehele energietransitie. We zagen dat de colleges, na de vaststelling van de RES 1.0, documenten zoals startnotities en voortgangsrapportages ter informatie deelden met de raden. Raden namen deze documenten dan veelal ter kennisgeving aan. Dat is een keuze: raden kunnen er ook voor kiezen die documenten te agenderen.

We zagen dat er weinig criteria zijn vastgelegd waar de gemeenteraad het energiebeleid op kan toetsen. De raad kan aandringen op het formuleren van specifieke criteria waarop hij het beleid kan toetsen om resultaten inzichtelijk te maken.

We merkten dat het lastig was om alle besluiten, debatten, visies en beleidsstukken waarin de RES terugkomt te verzamelen. Daarnaast zagen we dat nieuwe raadsleden niet altijd op de hoogte waren van de RES 1.0 en het proces daarna. Het is daarom van belang dat raden kunnen beschikken over een goed werkend en toegankelijk gemeentearchief. Tot slot kunnen raden na gemeenteraadsverkiezingen een inhoudelijke overdracht aan de nieuwe raad verzorgen.

Aanbevelingen

Aanbeveling 1

Gemeenteraad en college van B&W: werk de verplichte participatieverordening specifiek uit voor participatie van inwoners en maatschappelijke organisaties bij de energietransitie.

Op 1 januari 2025 trad de Wet versterking participatie op decentraal niveau in werking. Op grond van deze wet moeten provincies, gemeenten en waterschappen ieder een participatieverordening vaststellen, waarin ze de betrokkenheid van inwoners en maatschappelijke organisaties bij het voorbereiden, uitvoeren en evalueren van beleid borgen. De energietransitie is van groot belang voor alle inwoners. De NRK beveelt het college aan deze participatieverordening uit te werken met betrekking tot participatie in het kader van de energietransitie. De door de NRK gehanteerde scorekaart in dit onderzoek kan bij de uitwerking hiervan als input dienen.

Aanbeveling 2

Gemeenteraad: maak een gemotiveerde keuze over de wijze waarop u betrokken wilt zijn bij besluiten die over en binnen de Friese Energietafel worden genomen.

De gemeenteraad was niet betrokken bij het besluit tot deelname aan de Friese Energietafel of het besluit een Voortgangsrapportage op te stellen in plaats van een RES 2.0. Hiermee verliest de gemeenteraad grip op de uitvoering van de energietransitie, zoals bedoeld in het Klimaatakkoord. Door een weloverwogen besluit over de mate waarin de gemeenteraad betrokken wil worden bij besluiten over en binnen de Friese Energietafel, kan de raad zijn betrokkenheid vormgeven.

Aanbeveling 3

College van B&W: werk de input van stakeholders en inwoners uit en reageer daarop zoals ook in een reactienota bij zienswijze procedure.

De gemeente betrok stakeholders en inwoners op verschillende manieren bij documenten die de energietransitie betreffen, maar het is niet op alle punten duidelijk wat de gemeente met de input deed. Het is van belang inzichtelijk te maken wat de gemeente doet met de input van stakeholders en inwoners. Dit kan door een nota op te stellen na elk bijeenkomst met stakeholders en inwoners,

waarbij de gemeente de input puntsgewijs weergeeft en waarbij de gemeente concreet ingaat op wat zij doet met de input. We zagen deze werkwijze in zienswijzeprocedures in de vorm van een reactienota.

1. Aanleiding en vraagstelling

1.1 De RES Fryslân

Het Klimaatakkoord noemt een brede en actieve betrokkenheid van inwoners essentieel om de grote uitdagingen van dit akkoord aan te pakken. Om op lokaal niveau draagvlak te creëren voor het Klimaatakkoord en de concretisering daarvan, zijn in Nederland 30 regio's gecreëerd waarbinnen decentrale overheden (provincies, gemeenten en waterschappen) samen met netbeheerders, maatschappelijke partners en inwoners werken aan de energietransitie. De nationale doelstelling uit het Klimaatakkoord is om in 2030 35 TWh hernieuwbare elektriciteit op land op te wekken. Iedere regio deed een bod dat aansloot bij het nationale doel. Het was de bedoeling dat iedere regio tweejaarlijks een Regionale Energiestrategie (RES) zou opleveren.²

Aangezien de RES-samenwerking een vrijwillige samenwerking is en de uitdagingen voor iedere RES-regio verschillen, is niet voorgeschreven hoe de organisatie van die samenwerking eruit moet zien. De RES is niet verankerd in wetgeving.³ Het Nationaal Programma RES (NPRES) ondersteunt iedere regio met betrekking tot kennis, besluitvorming en data. Het NPRES vormt zo het scharnierpunt tussen het Klimaatakkoord en de RES-regio's. De opzet, inrichting en uitvoering van het NPRES liggen bij het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Unie van Waterschappen (UvW), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de ministeries van EZK, sinds juli 2024 Klimaat en Groene Groei (KGG), en Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties (BZK).⁴

RES-regio Fryslân

De provincie Fryslân vormt een afzonderlijke RES-regio waarin de provincie, alle achttien Friese gemeenten en het Wetterskip Fryslân gezamenlijk werken aan de RES-ambities. De betrokken overheden deden in de RES 1.0 een bod om vanaf 2030 3 TWh aan grootschalige duurzame elektriciteit op land te produceren.⁵

De RES-regio zag de energietransitie in de eerste plaats vooral als een sociale transitie, omdat deze alleen kan slagen met de inzet van iedereen. De RES moest handelingsperspectief bieden voor energiebesparing en opwek en blijvend draagvlak verwerven voor de uitvoering ervan. Hierbij zijn volgens de RES 1.0 de gemeenten als eerste aan zet. Zij moeten de regie hebben en houden over

---

² Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. (2019). Klimaatakkoord, p. 222.

³ Noordelijke Rekenkamer. (2021). Regionale democratie vergt energie Fryslân, pp. 17-19.

⁴ Noordelijke Rekenkamer. (2021). Regionale democratie vergt energie Fryslân, p. 18.

⁵ RES-regio Fryslân. (2021). Regionale Energiestrategie Fryslân, p. 4.

het informeren en betrekken van hun inwoners.⁶ In het tekstkader beschrijven we de bijdrage van Noardeast-Fryslân aan het Friese RES-bod.

De bijdrage van Noardeast-Fryslân aan het Friese RES-bod

De totale duurzame opwerk van energie in Noardeast-Fryslân was in 2021 0,056 TWh. Uit reeds vergunde projecten verwachtte de gemeente een opwerk van 0,021 TWh. De gemeente heeft een ambitie van 0,046 TWh opgenomen in haar RES-bod. Het totale RES-bod bedraagt 0,123 TWh.

De gemeente Noardeast-Fryslân wil voor 2030 70% van haar elektriciteitsverbruik duurzaam opwekken. Dat betekent dat in 2030 0,142 TWh duurzaam opgewekt moet worden, waarvan 0,123 TWh grootschalig.⁷ De gemeente werkte verschillende scenario's uit om tot de ambitie te komen voor de RES. De raad stelde de ambitie vast.⁸

1.2 NRK-rapport 'Regionale democratie vergt energie'

In 2021 publiceerde de Noordelijke Rekenkamer (NRK) het rapport 'Regionale democratie vergt energie'.⁹ In dit rapport beantwoordde de NRK de vraag op welke wijze de democratische legitimiteit van de RES geborgd werd. Citaat uit dit onderzoek: "Democratische legitimiteit reikt verder dan de legitimiteit die ontstaat door de representatieve democratie (verkiezing van een vertegenwoordigend orgaan dat namens de kiezers besluiten neemt). Betrokkenheid van inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties bij de besluitvorming is van belang als aanvullende vorm van democratie."¹⁰

Geen centrale sturing op inwonerparticipatie

De RES-regio stuurde niet centraal op de participatie die gemeenten organiseerden. Een gezamenlijke definitie van draagvlak ontbrak.¹¹ Eventuele participatie van inwoners over gemeentelijke energieplannen en specifieke energieprojecten liet de NRK destijds in haar onderzoek buiten beschouwing. Veel van de gemeentelijke energieplannen en specifieke energieprojecten dateerden al van voor de start van het RES-proces. Participatie daarin was dus geen participatie in het RES-proces. Enkele gemeenten hadden nog geen energieplannen vastgesteld.

Een aantal inwoners betrokken op regionaal niveau

Participatie op regionaal niveau, dus voor de gehele RES-regio, vond op beperkte schaal plaats door middel van de enquête 'Kies voor Jelte.' Alle beslissingen met impact, zoals de omvang van

---

⁶ RES Fryslân, versie 1.0, 1 april 2021.

⁷ RES Fryslân, Achtergronddocumenten RES 1.0, 1 april 2021.

⁸ [Agenda noardeastfryslan - It Beslút donderdag 18 februari 2021 19:30 - 22:30 - iBabs Publieksporaal](#), punt 8, benaderd op 25 maart 2025.

⁹ Noordelijke Rekenkamer. (2021). Regionale democratie vergt energie: Een onderzoek naar de democratische legitimatie van de RES Fryslân.

¹⁰ Noordelijke Rekenkamer. (2021). Regionale democratie vergt energie: Een onderzoek naar de democratische legitimatie van de RES Fryslân, p. 6.

¹¹ Noordelijke Rekenkamer. (2021). Regionale democratie vergt energie: Een onderzoek naar de democratische legitimatie van de RES Fryslân, p. 9.

het totale bod van de RES-regio, waren toen al genomen. De invloed van de Friese inwoners op de RES 1.0 was gering. Binnen de Friese RES was afgesproken dat gemeenten primair verantwoordelijk waren voor de participatie van de eigen inwoners, maatschappelijke partners en het bedrijfsleven. In hoeverre gemeenten dit hadden gedaan, of in hoeverre participatie daadwerkelijk over de RES als geheel plaatsvond, monitorde zowel de provincie als de RES-regio niet. Hierdoor kon de rekenkamer deze vorm van participatie niet in beeld brengen; immers, een provinciale rekenkamer heeft geen bevoegdheden bij gemeentebesturen.

Maatschappelijke partners nemen deel aan de Fryske Energie Alliantie (FEA). De FEA had een adviserende rol en nam niet deel in de besluitvorming.

Statenleden hadden zowel bij de bespreking van de Concept-RES als de RES 1.0 reguliere sturingsmiddelen, zoals moties of amendementen, gebruikt. Het was voor volksvertegenwoordigers lastig om tegen de RES te stemmen of amendementen in te dienen. Dit maakte het besluitvormingsproces, zeker als volksvertegenwoordigers recht willen doen aan de inbreng van inwoners en stakeholders, ingewikkeld.¹²

Scorekaart Democratie als toetsingskader

Om het begrip democratische legitimiteit te concretiseren, stelde de NRK een Scorekaart Democratie op. Deze scorekaart is weergegeven in bijlage 1.

Geen onderzoek democratische legitimiteit bij gemeenten

Onderzoek naar democratische legitimiteit van de RES 1.0 op gemeentelijk niveau ontbrak in het eerdere onderzoek van de NRK. Als provinciale rekenkamer deed de NRK alleen onderzoek naar het beleid van het provinciebestuur. In het onderhavige onderzoek is dat anders: de NRK voert nu namens enkele gemeentelijke rekenkamers onderzoek uit naar de gemeentelijke democratische legitimiteit van de RES 1.0 en het vervolg daarop.

1.3 Het proces ná de RES 1.0

In 2022 legde het NPRES de RES-regio's de volgende keuze voor met betrekking tot het vervolg op de RES 1.0:

- een voortgangsdokument dat tweejaarlijks verschijnt, te beginnen in juli 2023;
- een RES Herijking 2.0 en verder, waarin nieuwe of aangepaste strategische keuzes worden vastgelegd.¹³

---

¹² Noordelijke Rekenkamer 2021, 'Regionale democratie vergt energie', Een onderzoek naar de democratische legitimiteit van de RES Fryslân, <https://www.noordelijkerenkenkamer.nl/regionale-democratie-vergt-energie>.

¹³ Nationaal Programma RES, Handreiking Regionale Energiestrategie update 2022.

Kader II: keuze voor voortgangsdokument of herijking

De keuze die het NPRES aan de RES-regio's voorlegde, baseerde het NPRES op een advies van een werkgroep aan het NPRES over de vraag of de RES milieueffectenrapportage-plichtig is.¹⁴ Een voortgangsrapportage is niet mer-plichtig. Een RES herijking 2.0 is volgens het advies van het NPRES mer-plichtig wanneer het document het karakter heeft van een uitwerking van beleid of een set maatregelen bevat om doelstellingen voor de leefomgeving te bereiken.¹⁵

Een RES 2.0 kan mer-plichtig zijn, wanneer de herijkte afspraken ruimtelijke gevolgen hebben. Andere veranderingen, bijvoorbeeld van de samenwerking binnen de RES-regio of een versterking van de democratische legitimiteit van de besluitvorming, hoeven hier niet onder te vallen.

RES-regio Fryslân koos voor een voortgangsrapportage

RES-regio Fryslân koos voor een voortgangsrapportage, dus een (relatief) beleidsarme notitie. Daarvoor is geen mer-plicht. In de voortgangsrapportage staat een actuele stand van zaken in de RES-regio Fryslân, inclusief een overzicht van waar de RES-regio de komende tijd aan werkt.¹⁶

Komende besluiten RES

Het was oorspronkelijk de bedoeling tweejaarlijks een RES op te stellen. De RES-regio's zouden dus in 2023 een RES 2.0 opstellen.¹⁷ Zoals we hierboven aangaven, week Fryslân hiervan af: RES-regio Fryslân stelde in 2023 een Voortgangsrapportage op. Of, en zo ja wanneer, Fryslân een RES 2.0 vaststelt, is op dit moment (januari 2025) niet bekend. Op basis van het Klimaatakkoord moeten de doelen uit de RES 1.0 in 2030 gerealiseerd zijn.

Dit onderzoek beoogt ook duidelijkheid te geven over de momenten waarop de gemeenteraad in de gelegenheid komt besluiten te nemen en/of invloed uit te oefenen in het vervolgproces van de RES.

Organisatievorm uitvoering RES 1.0 en voortgangsrapportage RES

De RES is als bestuurlijk fenomeen niet opgenomen in het reguliere Nederlandse staatsbestel.¹⁸ De RES is een manier om samen te werken in de regio aan de energietransitie. De RES-regio Fryslân heeft geen juridische status. Dat betekent dat de deelnemers aan de RES Fryslân voor de uitvoering en het realiseren van de doelstellingen in de RES 1.0 gebruik maken van hun wettelijke bevoegdheden en instrumenten.

Het proces ná de RES 1.0 omvat in dit onderzoek de processtappen die genomen zijn na de RES 1.0 in het kader van de energietransitie. Het gaat hierbij ook om:

- de strategische kaders die hiervoor opgesteld zijn en
- het gebruik van de wettelijke bevoegdheden en instrumenten die gemeenten inzetten om de ambities uit de RES te realiseren.

---

¹⁴ Mer-plichtig betekent dat voor het plan een milieueffectrapportage moet worden opgesteld. Hierin worden de milieueffecten van het plan in kaart gebracht.

¹⁵ Nationaal Programma RES, Een plan m.e.r. voor de Regionale Energie Strategie? Zijn RES documenten plan m.e.r. plichtig?

¹⁶ Voortgangsrapportage RES 1.0 Fryslân, juni 2023.

¹⁷ Klimaatakkoord 28 juni 2019, p. 225

¹⁸ Noordelijke Rekenkamer 2021, 'Regionale democratie vergt energie', Een onderzoek naar de democratische legitimatie van de RES Fryslân, p. 6.

Kader III: vaststellingsbevoegdheid

Bij de RES 1.0 was sprake van een vaststellingsbevoegdheid van gemeenteraden. Het Voortgangsdokument bevat, net als de RES 1.0, geen nieuwe doelstellingen of gebieden en is daarom slechts informierend. Bij het Voortgangsdokument was niet langer sprake van een vaststellingsbevoegdheid van gemeenteraden. De colleges van B&W stelden het Voortgangsdokument vast en deelden dit ter informatie met de gemeenteraden. Raadsleden waren niet betrokken bij de beslissing een Voortgangsdokument op te stellen.

1.4 Wettelijke bevoegdheden en instrumenten van de gemeenteraad

Gemeenteraadsleden hebben meerdere wettelijke bevoegdheden en instrumenten die zij in het RES-proces kunnen inzetten. De bevoegdheden en instrumenten in het kader van de energietransitie krijgen hun beslag in de Omgevingsvisie. De gemeenteraad stelt een gemeentelijke Omgevingsvisie vast.¹⁹ Bij het vaststellen van een Omgevingsvisie moet de gemeente aangeven hoe inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuursorganen bij de voorbereiding zijn betrokken en wat de resultaten daarvan zijn. Daarnaast moet de gemeente aangeven op welke wijze zij invulling geeft aan het decentrale participatiebeleid dat van toepassing is.²⁰

Daarnaast beschikt de raad over politiek-bestuurlijke instrumenten en kaderstellende bevoegdheden die in de Gemeentewet zijn verankerd.²¹ De politiek-bestuurlijke instrumenten vloeien voort uit het feit dat het college en elk individueel collegelid verantwoording aan de raad schuldig zijn over het door het college gevoerde bestuur. Het college levert de raad alle inlichtingen die de raad nodig heeft voor de uitoefening van zijn taak. Het college verschaft de inlichtingen waar de raad om vraagt.²²

De raad stelt de financiële kaders vast door in te stemmen met de begroting.²³ Ook stelt de raad gemeentelijke verordeningen vast, tenzij deze bevoegdheid bij of krachtens de wet aan het college of de burgemeester is toegekend.²⁴ Daarnaast kunnen andere wetten een verordenende bevoegdheid aan de raad toekennen.

Een individueel raadslid kan een voorstel indienen voor een verordening of een ander voorstel ter behandeling in de raad. Het college moet bij dergelijke voorstellen de gelegenheid krijgen wensen en bedenkingen aan te geven.²⁵ Een raadslid kan amendementen en moties indienen.²⁶ Tot slot

---

¹⁹ Artikel 3.1 lid 1 Omgevingswet.

²⁰ Artikel 10.7 Omgevingsbesluit.

²¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2000–2001, 27 751, nr. 3, p. 49.

²² Artikel 169 Gemeentewet.

²³ Artikel 191 lid 1 Gemeentewet.

²⁴ Artikel 147 lid 1 Gemeentewet.

²⁵ Artikel 147a Gemeentewet.

²⁶ Artikel 147b Gemeentewet; artikel 28 VNG Model Reglement van orde voor vergaderingen en andere werkzaamheden van de raad.

heeft de raad het recht van interpellatie. Ieder raadslid kan hierom verzoeken, maar de raad als geheel besluit over het toestaan van interpellatie.²⁷

1.5 Vraagstelling

De NRK deed namens de gemeentelijke rekenkamer onderzoek naar de democratische legitimiteit van de RES 1.0 en het proces daarna. Het doel van dit onderzoek was om lessen trekken uit de manier waarop de democratische legitimiteit van de RES 1.0 en het vervolg erop is vormgegeven in RES-regio Fryslân, specifiek binnen de gemeente Noardeast-Fryslân.

De vraagstelling van dit onderzoek luidt:

Op welke wijze borgden de gemeenten de democratische legitimiteit van de Regionale Energiestrategie 1.0 en hoe borgen zij de democratische legitimiteit van het proces ná de RES 1.0?

Dit onderzoek van Friese gemeentelijke rekenkamers vond plaats in afstemming met een onderzoek op provinciaal niveau door de Noordelijke Rekenkamer. Onderstaande tabel geeft de onderwerpen weer die in de afzonderlijke onderzoeken aan bod komen. Hierin namen we ook het onderzoek op dat de NRK in 2021 afrondde.

Tabel 1: Onderwerpen per afzonderlijk onderzoek

Deelonderzoek	Noordelijke Rekenkamer	Gemeentelijke rekenkamers
Democratische legitimiteit RES-1.0 (via gemeenteraad, burgers en maatschappelijke organisaties)		Onderzoek 2024
Democratische legitimiteit RES-1.0; provinciaal (via Provinciale Staten, burgers en maatschappelijke organisaties)	Onderzoek 2021	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ontwikkeling van de RES als organisatie (veranderingen in de RES-regio, resultaten van de samenwerking, mate van doorwerking van eerdere rekenkeraanbevelingen); ▪ stand van zaken projecten in RES 1.0; ▪ actuele strategische kaders voor de energietransitie (waar, wanneer en door wie; mate van doorwerking van eerdere aanbevelingen). 	Onderzoek 2024	
Democratische legitimiteit RES-proces ná RES-1.0 (via gemeenteraad, burgers en maatschappelijke organisaties)		Onderzoek 2024

²⁷ Artikel 155 lid 2 Gemeentewet.

De onderzoeksvraag valt uiteen in de volgende deelvragen:

1. Op welke wijze was de gemeenteraad betrokken bij het opstellen van de RES 1.0 in de regio Fryslân?
2. Op welke wijze was sprake van participatie van maatschappelijke organisaties bij het opstellen van de RES 1.0 in de gemeente?
3. Op welke wijze was sprake van participatie van burgers bij het opstellen van de RES 1.0 in de gemeente?
4. Op welke wijze was de gemeenteraad betrokken bij het RES-proces na de RES 1.0 in de regio Fryslân? Hoe effectief was dit?
5. Op welke wijze was sprake van participatie van maatschappelijke organisaties in het RES-proces na de RES 1.0 in de gemeente?
6. Op welke wijze was sprake van participatie van burgers in het RES-proces na de RES 1.0 in de gemeente?
7. Welke lessen vloeien uit dit onderzoek voort voor het vervolg van het RES-proces?

Bij deelvraag 1 en 4 toetsten we de aspecten uit de scorekaart van de representatieve democratie. Bij deelvraag 2 en 5 toetsten we de criteria van de participatieve democratie met betrekking tot maatschappelijke organisaties. Tot slot toetsten we de criteria van de participatieve democratie bij deelvraag 3 en 6, maar dan met betrekking tot burgers. Op basis van de conclusies komen we tot aanbevelingen voor het vervolgproces voor de RES.

1.6 Normenkader en onderzoeksanpak

De Scorekaart Democratische Legitimiteit (zie bijlage 1) van de NRK vormt het normenkader voor dit onderzoek. Deze scorekaart is een instrument waarmee beoordeeld kan worden hoe de totstandkoming van de RES Fryslân zich verhoudt tot verschillende onderdelen van democratische legitimiteit. Naast de representatieve democratie (via formele verkiezingen) is participatie als aanvullende vorm van democratie opgenomen in de Scorekaart Democratische Legitimiteit. Bij participatie maken we het onderscheid tussen participatie door georganiseerde stakeholders (belangengroeperingen) en participatie door inwoners.

Democratische legitimiteit is in de scorekaart steeds uitgesplitst in verschillende vormen, te weten:²⁸

²⁸ Hendriks, F., Ostaaijen, J. van en Boogers, M. (2011). Legitimiteitsmonitor Democratisch Bestuur, Naar een metamonitor van de legitimiteit van het democratisch bestuur in Nederland. Den Haag: Ministerie van BZK.

- Inputlegitimiteit – de wijze waarop en de mate waarin het bestuur signalen vanuit de samenleving en de burgerij oppikt; toegankelijkheid en openheid daarvoor; participatie in het bestuur; representativiteit van het bestuur.
- Throughputlegitimiteit – de wijze waarop en de mate waarin processen in het bestuur verlopen, zaken en personen worden behandeld, al dan niet in lijn met ‘beginselen van behoorlijk bestuur’.
- Outputlegitimiteit – de wijze waarop en de mate waarin het openbaar bestuur resultaten behaalt, doeltreffend en doelmatig met publieke middelen omgaat, producten en diensten levert, bijdraagt aan de oplossing van maatschappelijke problemen.

We staan ook stil bij de vraag of gemeenten de doelen en ambities volledig en consistent uitwerkten in acties en maatregelen, of daarbij duidelijk afgesproken is wie wat doet - ook op regionaal niveau – en de daarvoor gebruikte en te gebruiken instrumenten.

Onderzoeksaanpak

Voor de beantwoording van de onderzoeksvragen analyseerden we raadsvoorstellen, raadsbesluiten, bestuursakkoorden en beleidsdocumenten. Waar nodig stelden we aanvullende vragen aan de gemeente. Daarnaast keken we in de raadsagenda’s en waar relevant bekeken we online (delen van) raadsvergaderingen.

We namen geen inhoudelijke interviews af. De stukken van de gemeente en de gesprekken die we voerden met de inhoudelijk ambtenaren, boden voldoende informatie om de deelvragen te beantwoorden.

Kader IV: Enquête

We zetten in juli 2024 een online-vragenlijst uit onder raadsleden. In de periode dat de vragenlijst openstond, stuurden we twee herinneringen en deed de rekenkamer van de gemeente nog een laatste oproep de vragenlijst in te vullen. In de vragenlijst stelden we vragen over het proces over de totstandkoming van de RES 1.0 en over het proces ná de RES 1.0. We legden de raadsleden de enquête individueel voor en vroegen niet naar hun politieke partij. In de gemeente Noardeast-Fryslân ontvingen we vijftien reacties. Daardoor geven de antwoorden geen volledig beeld van de mening van de raad als geheel over het proces richting de RES 1.0 en het proces daarna. We gebruikten de antwoorden aanvullend. Bij de indicatoren ‘campagne’ en ‘verkiezingsprogramma’ was de enquête onze enige bron.

1.7 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 beschrijven we de betrokkenheid van de gemeenteraad, stakeholders en inwoners bij de RES 1.0. We nemen hierin ook het gemeentelijk beleid mee dat ten grondslag lag aan het RES-bod. In hoofdstuk 3 gaan we in op het proces ná de RES 1.0 en de betrokkenheid van de gemeenteraad, stakeholders en inwoners daarbij.

2. Betrokkenheid bij de RES 1.0

2.1 Inleiding

De RES is niet alleen een strategie, maar ook een manier van samenwerken om te komen tot gedragen plannen om de nationale doelstelling van 35 TWh duurzaam opgewekte elektriciteit te halen. Het Klimaatakkoord noemt de RES een instrument voor decentrale overheden en maatschappelijke partners om maatschappelijke acceptatie van de energietransitie te realiseren.²⁹ Het regionale draagvlak zou groter worden door belangengroepen, bedrijven en bewoners aan de voorkant te betrekken bij de vertaling van de nationale ambitie naar het regionale niveau en door hun belangen een plek te geven in het afwegingsproces.³⁰ Regionale overheden moeten zich bij de uitvoering van de RES houden aan de in het Klimaatakkoord vastgelegde afspraken over inwonerparticipatie bij de wijkgerichte aanpak en projectparticipatie bij hernieuwbare energieopwek.³¹

Om invulling te geven aan de betrokkenheid van volksvertegenwoordigers, inwoners en maatschappelijke organisaties, ontwikkelde de NRK in 2021 de Scorekaart Democratische Legitimiteit.³² In dit hoofdstuk analyseren we aan de hand van deze scorekaart de betrokkenheid van volksvertegenwoordigers, maatschappelijke organisaties en inwoners in de gemeente Noardeast-Fryslân bij de RES 1.0.

---

²⁹ Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. (2019). Klimaatakkoord, p. 162.

³⁰ Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. (2019). Klimaatakkoord. Den Haag: Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, p. 226.

³¹ Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. (2019). Klimaatakkoord, p. 218.

³² Voor meer informatie over de scorekaart: Heslinga, S., De Jong, P.O. & Schaap, L. (2023). Regionale Energiestrategieën vergen meer democratie. Bestuurswetenschappen, nummer 2 (2023), pp. 10-30.

Kader V: legenda bij de tabellen

We geven in tabellen een score per indicator. De scores betekenen het volgende:

Score	Betekenis
-	Onvoldoende
±	Deels voldoende
+	Voldoende
Niet te beoordelen	De NRK kon op basis van de gegevens geen inhoudelijke score geven of de score vloeit voort uit een negatieve score op een eerdere indicator
n.v.t.	Indicator is niet van toepassing

De RES 1.0 Fryslân bevatte geen nieuwe beleidskaders. Het totale RES-bod van 3 TWh is een optelsom van reeds bestaande projecten, projecten die ontwikkeld werden en gemeentelijke ambities. De verantwoordelijkheid voor het vinden van zoekgebieden voor duurzame energieprojecten ligt bij gemeenten.³³ De gemeente Noardeast-Fryslân heeft de ambitie om in 2030 70% van haar elektriciteitsverbruik duurzaam op te wekken. Het college werkte verschillende scenario's uit om tot deze ambitie te komen. De raad stelde de ambitie vast. 70% duurzame energieopwekking staat in de gemeente gelijk aan 0,142 TWh, waarvan 0,123 TWh grootschalig moet worden opgewekt.³⁴ De RES gaat alleen over grootschalige opwek van elektriciteit. Het RES-bod van de gemeente Noardeast-Fryslân komt daarom neer op 0,123 TWh.³⁵

In dit hoofdstuk geven we antwoord op de eerste drie deelvragen:

1. Op welke wijze was de gemeenteraad betrokken bij het opstellen van de RES 1.0 in de regio Fryslân?
2. Op welke wijze was sprake van participatie van maatschappelijke organisaties bij het opstellen van de RES-1.0 in de gemeente?
3. Op welke wijze was sprake van participatie van burgers bij het opstellen van de RES 1.0 in de gemeente?

2.2 De betrokkenheid van de gemeenteraad bij de RES 1.0

In deze paragraaf analyseren we de legitimiteit van de RES 1.0 via de representatieve democratie. Hierbij onderscheiden we besluitvorming over de RES 1.0 en besluitvorming over gemeentelijke beleidsstukken die ten grondslag lagen aan de gemeentelijke RES-bijdrage. Gemeentelijk beleid waar de gemeente de RES-bijdrage op baseerde, wegen we mee in de scores. De scorekaart is

³³ RES Fryslân, versie 1.0, 1 april 2021.

³⁴ RES Fryslân, Achtergronddocumenten RES 1.0, 1 april 2021, [Document noardeastfryslan - Bijlage 2 - RES Fryslân 1.0 \(Nederlands\) - iBabs Publieksporaal](#)

³⁵ [Agenda noardeastfryslan - It Beslút donderdag 18 februari 2021 19:30 - 22:30 - iBabs Publieksporaal](#), punt 8, benaderd op 25 maart 2025.

opgedeeld in verschillende thema's. Per thema beschrijven we kort het belang ervan, waarna we de resultaten schematisch weergeven in een tabel. Onder iedere tabel volgt de onderbouwing. We belichten waar nodig afzonderlijke onderdelen van dit proces.

We onderzochten de betrokkenheid van de raad bij de volgende documenten:

- het Startdocument en de samenwerkingsovereenkomst Regionale Energie Strategie;³⁶
- de Concept-RES Fryslân;³⁷
- de Startnotitie Plan van Aanpak Energietransitie / Transitievisie Warmte;³⁸
- de ambitiebepaling energietransitie 2030;³⁹ en
- de Regionale Energiestrategie (RES) 1.0;⁴⁰

Hieronder volgt per document een korte beschrijving.

Startdocument RES-Fryslân

“Dit startdocument beschrijft hoe en onder welke voorwaarden de Friese gemeenten, de provincie, het waterschap samen met de netbeheerders, bedrijven en andere organisaties gaan werken aan een Regionale Energie Strategie (RES) voor Fryslân. De Friese overheden geven in de RES aan hoe Fryslân aan de doelstellingen vanuit het Nederlandse Klimaatakkoord wil bijdragen; het ‘Friese Bod’, voor wat betreft energiebesparing, verduurzaming van de gebouwde omgeving en duurzame elektriciteit.”⁴¹

Concept-RES Fryslân

Dit betreft de eerste versie van de RES-Fryslân in concept.

Startnotitie Plan van Aanpak Energietransitie / Transitievisie Warmte

Het doel van dit document was dat het college inzicht gaf in het proces binnen het thema ‘Energietransitie’ met onder meer aandacht voor de manier waarop de raad betrokken zou zijn bij de realisatie van de doelen uit de Klimaatwet. De Startnotitie betrof een aanvulling op het Plan van Aanpak Energietransitie en de daarbij horende bijlage ‘Plan van aanpak Transitievisie Warmte’.

---

³⁶ Gemeenteraad Noardeast-Fryslân: <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/aa45c1d3-966e-414a-ba40-595f9c5fa7e2?documentId=7cb84f83-2fac-43f1-b4fa-a9f21cb05780&agendaltemId=2a70e32b-84a8-410f-b4f5-a13070010ec7>, benaderd op 20 augustus 2024.

³⁷ Gemeenteraad Noardeast-Fryslân: <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/0620e77b-a43d-4055-8f5c-a112a1b43352?documentId=7ae756f8-70f3-4d3f-b117-47110b5f2e48&agendaltemId=1ee99805-4f35-4413-83c5-9f2d8a3b94ed>, benaderd op 20 augustus 2024.

³⁸ Agenda noardeastfryslan - It Beslút donderdag 18 februari 2021 19:30 - 22:30 - iBabs Publieksportaal, benaderd op 5 november 2024.

³⁹ Gemeente Noardeast-Fryslân, raadsvoorstel 18 februari 2021, 2021/Z297383-2020 inclusief getekend raadsbesluit.

⁴⁰ Gemeenteraad Noardeast-Fryslân: <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/8332ccf9-366f-4efc-8cee-3fb724570bdf?documentId=f75d244c-e8c5-4eb2-bf60-5fd924f159e7&agendaltemId=1505ba6e-7fd0-4a87-9651-47054f7d617e>, benaderd op 20 augustus 2024.

⁴¹ Regionale Energiestrategie Fryslân. (2019). *Startdocument*. Leeuwarden: Regionale Energiestrategie Fryslân, p. 3.

Ambitiebepaling energietransitie 2030

De raad besloot de ambitie te hanteren om in 2030 minimaal 70% van de benodigde elektriciteit op een duurzame wijze op te wekken.

RES 1.0

Di betreft de eerste versie van de RES Fryslân.

2.2.1 Verankering van de RES 1.0 in verkiezingsprogramma's

Het eerste thema is de *verankering van de RES 1.0 in verkiezingsprogramma's of bestuursakkoorden*. In deze documenten geven volksvertegenwoordigers aan wat de plannen en ambities zijn binnen bepaalde beleidsvelden voor een bepaalde periode. De mate waarin de volksvertegenwoordigers erin slagen deze plannen te realiseren, kan voor kiezers een indicatie zijn voor de daaropvolgende verkiezingen.⁴²

Tabel 2: verankering RES 1.0 in verkiezingsprogramma's

Indicator	Score
Campagne	±
Verkiezingsprogramma	±
Bestuursakkoord	n.v.t.
Omzetten in beleid	+

Campagne

De eerste indicator is in hoeverre de RES als belangrijk thema is behandeld tijdens de campagne, bijvoorbeeld in debatten, traditionele media of sociale media. Drie raadsleden gaven aan dat de RES 1.0 geen thema was in de campagne voor de gemeenteraadsverkiezingen, drie raadsleden antwoordden dat de RES 1.0 enigszins een thema was en zes gaven aan dat de RES 1.0 een belangrijk thema was. Drie raadsleden antwoordden het niet te weten of geen mening te hebben. Vanwege deze respons scoorden we de indicator deels voldoende.

Verkiezingsprogramma's

Bij de volgende indicator staat de vraag centraal in hoeverre politieke partijen het onderwerp noemen in verkiezingsprogramma's. Vier raadsleden antwoordden dat hun verkiezingsprogramma de RES 1.0 niet noemde, vier dat het verkiezingsprogramma de RES 1.0 eenmaal noemde en vier dat het programma de RES 1.0 meerdere keren noemde. Drie raadsleden wisten het niet. We scoorden deze indicator deels voldoende op basis van deze respons.

Bestuursakkoord

Het is voor de democratische legitimiteit van belang in hoeverre de RES een plek krijgt in het bestuursakkoord. De gemeente Noardeast-Fryslân bestaat sinds 1 januari 2019, na de herindeling van de gemeenten Ferwerderadiel, Dongeradeel en Kollumerland. In de eerste raadsperiode

⁴² Beckers, V., Dijkstra, G., Edwards, A. & Fenger, M. (2007) Governance and the democratic deficit. (1e ed) Burlington: Ashgate Publishing Limited, p. 44.

maakte de raad onderscheid tussen een raadsagenda en een coalitieagenda. Op de raadsagenda stonden onderwerpen die door de gehele raad werden gedragen en waarover eerst in gesprek gegaan werd met de samenleving. Op de coalitieagenda stonden de onderwerpen waarover binnen de coalitie overeenstemming was, zowel qua beoogde resultaten als beoogde wijze van uitvoering.⁴³

De raads- en coalitieagenda noemen de RES niet. Dit is niet opmerkelijk, aangezien het Klimaatakkoord en de RES zijn vastgesteld nadat de gemeente Noardeast-Fryslân de raads- en coalitieagenda opstelde. Deze indicator is daarom niet van toepassing.

Wel ging de raadsagenda in op de energietransitie, die volgens de raad impact had op de inrichting van de ruimte. De energietransitie zou daarom aan bod komen in de Omgevingsvisie. Er kon volgens de raadsagenda gedacht worden aan het meer benutten van zonne-energie. Over windparken was meer discussie. In de coalitieagenda stond dat het provinciaal beleid bepaalde welke ruimte een gemeente had voor windmolens. Indien toekomstig provinciaal beleid het mogelijk maakte, zou de gemeente grotere windmolens toestaan, mits deze zouden passen in de omgeving, er draagvlak voor zou zijn in de omgeving en inwoners ervan zouden profiteren.⁴⁴

Omzetten in beleid

Tot slot is het relevant dat volksvertegenwoordigers de plannen weten om te zetten in beleid. Voor de coalitie is het makkelijker om uitvoering te geven aan beleidsvoornemens, dan voor de oppositie. Binnen de Nederlandse decentrale politiek is samenwerken essentieel, waardoor het moeilijk is alle plannen om te zetten in beleid. Voor de RES is dit niet anders. De interbestuurlijke samenwerking maakt dit alleen maar lastiger.

De raad van Noardeast-Fryslân stelde de ambitie vast om in 2030 minimaal 70% van de benodigde elektriciteit op een duurzame manier op te wekken, waarvan 0,123 TWh grootschalig. Parallel aan de vaststelling van de RES 1.0 Fryslân, ontwikkelde het college het Beleidskader Zonne-energie. Volgens dit beleid wordt bij de energietransitie steeds meer gedacht aan het benutten van zonne-energie, waardoor de behoefte bestond aan een concreet integraal beleid voor de mogelijkheden van zonne-energieopwek in de gemeente. Het Beleidskader Zonne-energie bouwt voort op de ambitie om in 2030 minimaal 70% duurzame elektriciteit op te wekken. De raad stelde het beleidskader vlak na de RES 1.0 vast.⁴⁵ Omdat het Beleidskader Zonne-energie voortbouwt op de duurzame ambitie van de gemeente en het college het RES-bod op diezelfde ambitie baseerde, scoorden we deze indicator voldoende.

---

⁴³ Gemeente Noardeast-Fryslân, raadsagenda 'In nije dei, mei elkoar foarút', december 2018 en coalitieagenda 2019-2022, 'Trochpakke! Mei elkoar foarút'..

⁴⁴ Gemeente Noardeast-Fryslân, raadsagenda 'In nije dei, mei elkoar foarút', december 2018 en coalitieagenda 2019-2022, 'Trochpakke! Mei elkoar foarút'..

⁴⁵ Gemeente Noardeast-Fryslân, Beleidskader Zonne-energie 2020, 3 mei 2021.

2.2.2 Openheid agenda

Het tweede thema is *de openheid van de agenda*. Wanneer een agendavormingsproces een open karakter heeft, is het makkelijker voor volksvertegenwoordigers om in te springen op elementen en signalen uit de samenleving. Zo kunnen zij beter de koers van het beleid bepalen.⁴⁶ De scorekaart bevat vier indicatoren voor de openheid van het agendavormingsproces.

Tabel 3: openheid agenda

Indicator	Score
Beleidsruimte	±
Betrokkenheid	+
Invloed delen	±
Inzicht in beleidsproces	+

In tabel 4 geven we een overzicht van de wijze waarop de gemeenteraad betrokken was bij de RES 1.0.

Tabel 4: betrokkenheid gemeenteraad

Document	Gemeenteraad	Ingediende vragen, moties en amendementen	Datum
Startdocument en samenwerkingsovereenkomst RES	Besluit deel te nemen aan de RES conform startdocument, kennisnemen van bijdrage per inwoner, samenwerkingsovereenkomst en Leeuwarden als penvoerder te machtigen ⁴⁷	1 amendement ingediend en niet aangenomen	21 november 2019
Concept-RES Fryslân	Ingestemd ⁴⁸	Vier fracties stelden vooraf vragen	23 april 2020
Startnotitie Plan van Aanpak Energietransitie / Transitievisie Warmte	Vastgesteld ⁴⁹	9 moties ingediend, waarvan 6 aangenomen; 7 fracties stelden technische vragen	18 februari 2021
Ambitiebepaling energietransitie 2030	Besluit de ambitie te hanteren om in 2030 minimaal 70% van de benodigde elektriciteit op een duurzame wijze op te wekken ⁵⁰	-	18 februari 2021
RES 1.0	Ingestemd ⁵¹	-	27 mei 2021

⁴⁶ Beckers, V., Dijkstra, G., Edwards, A. & Fenger, M. (2007) Governance and the democratic deficit. (1e ed) Burlington: Ashgate Publishing Limited, p. 44.

⁴⁷ Gemeente Noardeast-Fryslân: <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/aa45c1d3-966e-414a-ba40-595f9c5fa7e2?documentId=7cb84f83-2fac-43f1-b4fa-a9f21cb05780&agendaItemId=2a70e32b-84a8-410f-b4f5-a13070010ec7>, benaderd op 20 augustus 2024.

⁴⁸ Gemeenteraad Noardeast-Fryslân, raadsvoorstel 24 maart 2020, Z262986-2020, inclusief getekend raadsvoorstel 23 april 2020.

⁴⁹ Agenda noardeastfryslan - It Beslút donderdag 18 februari 2021 19:30 - 22:30 - iBabs Publieksporaal, benaderd op 5 november 2024.

⁵⁰ Gemeente Noardeast-Fryslân, raadsvoorstel 19 januari 2021, 2021/Z297383-2020 inclusief getekend raadsbesluit 18 februari 2021.

⁵¹ Gemeenteraad Noardeast-Fryslân, raadsvoorstel 26 april 2021, 2021/Z310814-2021 inclusief getekend raadsbesluit 27 mei 2021.

Beleidsruimte en betrokkenheid

In de eerste plaats dient er beleidsruimte te zijn voor de volksvertegenwoordigers; in de tweede plaats moeten zij betrokken zijn bij de beleidsvorming. Volksvertegenwoordigers moeten op de hoogte zijn van de manier waarop ze betrokken kunnen worden bij de besluitvorming. In de agenda van volksvertegenwoordigende organen staat het besluitvormingsproces omtrent de RES. De raad besloot op 21 november 2019 deel te nemen aan het traject voor de opstelling van de Friese RES. Eén fractie diende een amendement in, de raad verwierp dit.⁵²

De raad stemde op 23 april 2020 in met de Concept-RES Fryslân.⁵³ Vier fracties stelden vooraf vragen aan het college over het raadsvoorstel Concept-RES die het college schriftelijk beantwoordde.⁵⁴ De raad stelde de ambitie vast om in 2030 minimaal 70% van de benodigde elektriciteit in de gemeente op een duurzame wijze op te wekken.⁵⁵

Op 18 februari 2021 stelde de raad de Startnotitie Energietransitie vast. Deze Startnotitie was een aanvulling op het Plan van Aanpak Energietransitie en het Plan van Aanpak Transitievisie Warmte. De raad stelde beide plannen van aanpak gelijktijdig met de Startnotitie Energietransitie vast.⁵⁶

De raad stemde op 27 mei in met de RES 1.0. In het raadsvoorstel gaf het college aan dat de gemeente met het vaststellen van de ambitie van 70% het heft in eigen hand nam. Ten opzichte van de Concept-RES werd van de gemeente geen extra ambitie meer gevraagd. De ambitie van de gemeente betrof 0,046 TWh.⁵⁷

Eén raadslid gaf in de enquête aan dat de raad geen beleidsruimte had, zes raadsleden vonden dat de raad enigszins beleidsruimte had en drie raadsleden antwoordden dat de raad veel beleidsruimte had bij de RES 1.0. Vijf raadsleden wisten het niet of hadden geen mening. De raad had alleen beleidsruimte bij het bepalen van de gemeentelijke ambitie en had beperkte ruimte bij de Concept-RES en de RES 1.0. Op basis van de documenten en de enquêteresultaten scoorden we de indicator 'beleidsruimte' deels voldoende. De raad besloot over alle in tabel 4 genoemde documenten door deze vast te stellen of hiermee in te stemmen. We scoorden de indicator 'betrokkenheid' daarom voldoende.

Invloed delen

De mate waarin het bestuur invloed deelt met de volksvertegenwoordiging is de derde indicator voor een open agenda. De gemeenteraad bepaalt het beleid van de gemeente en controleert de

---

⁵² <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/df79d9ef-ca31-4500-97b5-3c834f37529e?documentId=02857882-d02c-4e13-b9cb-a50e54c5c437&agendaltemId=eb1ecaa4-af76-4c9e-a734-99c4036985d8>, benaderd op 11 november 2024.

⁵³ Gemeente Noardeast-Fryslân, raadsbesluit Z262986-2020.

⁵⁴ <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/0620e77b-a43d-4055-8f5c-a112a1b43352?documentId=2767e0b8-0247-43a8-b21c-5d487d33b89f&agendaltemId=1ee99805-4f35-4413-83c5-9f2d8a3b94ed>, benaderd op 11 november 2024.

⁵⁵ Gemeente Noardeast-Fryslân, raadsbesluit 18 februari 2021, zaaknummer Z297383-2020.

⁵⁶ Startnotitie Energietransitie, 1 december 2020.

⁵⁷ Gemeente Noardeast-Fryslân, raadsbesluit 2021/Z310814-2021, instemmen RES 1.0

uitvoering daarvan door het college van B&W. De raad oefende invloed uit op de besluitvorming, onder andere aan de hand van het indienen van moties en amendementen.

Het college gaf in het raadsvoorstel ter instemming met de Concept-RES aan dat wanneer de raad niet zou instemmen met de Concept-RES, de gemeente Noardeast-Fryslân geen steun zou leveren aan de RES. Dit zou “gevolgen hebben voor de uitstraling van de Friese RES-regio naar buiten toe en voor de uitstraling van de gemeente naar de andere Friese overheden toe.” In het raadsvoorstel ter vaststelling van de RES 1.0 schreef het college dat onduidelijk was wat er zou gebeuren indien één of meerdere gemeenten niet zouden instemmen met de Friese RES. Waarschijnlijk, zo schreef het college, zou de RES 1.0 dan alsnog worden aangeboden aan het Rijk, met de kanttekening dat er minder bestuurlijk draagvlak voor was.⁵⁸ De invloed van de gemeenteraad op de RES was daarmee beperkt. De invloed van de raad was groter met betrekking tot de Startnotitie Plan van Aanpak Energietransitie/Transitievisie Warmte en de gemeentelijke ambitiebepaling.

Zeven raadsleden die onze vragenlijst invulden, gaven aan dat het college enigszins invloed met de raad deelde met betrekking tot de RES 1.0. Drie raadsleden vonden dat het college in grote mate invloed deelde. Vijf raadsleden wisten het niet of hadden geen mening. Op basis van zowel de documentenanalyse als de enquêteresultaten scoorden we de indicator ‘invloed delen’ deels voldoende.

Inzicht in beleidsproces

Tot slot dient het dagelijks bestuur inzicht te geven in het beleidsproces. De informatievoorziening aan de volksvertegenwoordigers kan op verschillende manieren vorm krijgen. Het college voorzag de raad van toelichtingen in de raadsvoorstellen. In de toelichtingen ging het college in op de argumenten voor het te nemen besluit, kanttekeningen, financiën, vervolg, planning en communicatie en participatie. Het college gaf in het raadsvoorstel Ambitiebepaling aan wanneer het RES 1.0-bod weer zou worden voorgelegd aan de raad. Het college informeerde de raad tevens over de onduidelijkheid bij het college over de consequenties indien één of meerdere gemeenten tegen de RES zouden stemmen.

Zes raadsleden die onze online vragenlijst invulden, gaven aan dat het college de raad enigszins op de hoogte stelde van de manier waarop de raad betrokken werd bij de besluitvorming over de RES 1.0. Vier raadsleden vonden dat dat helemaal het geval was. Vijf raadsleden wisten het niet of hadden geen mening. Vanwege de informatie in de raadsvoorstellen en het beeld dat uit de online vragenlijst naar voren komt, scoorden we deze indicator voldoende.

2.2.3 Betrokkenheid volksvertegenwoordiging bij besluitvorming

Het derde thema is de *betrokkenheid van volksvertegenwoordigers bij de besluitvorming*. Deze betrokkenheid gaat verder dan het stemmen over onderwerpen. Het is belangrijk dat

---

⁵⁸ Gemeente Noardeast-Fryslân. (2021). Raadsvoorstel Regionale Energiestrategie (RES) 1.0.

volksvertegenwoordigers het proces daadwerkelijk kunnen beïnvloeden, bijvoorbeeld door erover te debatteren. Aan dit thema zijn in de scorekaart zeven indicatoren verbonden.

Tabel 5: betrokkenheid volksvertegenwoordigers bij de besluitvorming

Indicator	Score
Informatie	+
Behandeling	+
Tijd	+
Vormgeving	±
Amenderen	+
Stemmen	±
Tegenstemmen	±

Informatie

Het college informeerde de raad in raadsvoorstellen met betrekking tot de besluiten over de RES-documenten onder meer over de motivering voor het betreffende besluit, de kanttekeningen, risico's en financiële aspecten. Zo gaf het college in het raadsvoorstel RES 1.0 aan dat de gemeenteraad ervoor kon kiezen niet in te stemmen met de RES 1.0. Het was onduidelijk wat er zou gebeuren als een gemeente niet zou instemmen met het RES-bod.

Volgens het college besloot de raad eerder al over het belangrijkste onderdeel van de RES door de ambitie vast te stellen.⁵⁹ Naast informatie in de raadsvoorstellen, ontving de raad ook informatie tijdens raadsbijeenkomsten onder de noemer 'It Petear'. Zo kon de raad onder meer aanwezig zijn bij een presentatie over de Concept-RES en bijeenkomsten bijwonen over de Startnotitie Plan van Aanpak Energietransitie/Transitievisie Warmte en over de RES 1.0.⁶⁰

Op de stelling dat de raad voldoende informatie ontving over de RES 1.0 voordat deze werd vastgesteld, gaf één raadslid aan het hier enigszins mee oneens te zijn. Vier waren het enigszins eens en zes helemaal eens met de stelling. Vier raadsleden wisten het niet of hadden geen mening. We scoorden deze indicator voldoende op basis van de informatie uit raadsvoorstellen en de enquêteresultaten.

Behandeling en tijd

De raad debatteerde over het Startdocument en samenwerkingsovereenkomst RES, de Concept-RES Fryslân, de Startnotitie Plan van Aanpak Energietransitie/Transitievisie Warmte, de Ambitiebepaling energietransitie 2030 en de RES 1.0.

⁵⁹ [file:///srvhost109100/RedirectedFolders\\$/apietersma/Downloads/RV%20RES%201.0%20Noardeast-Frysl%C3%A2n%20-%20acc%20griffie.pdf](file:///srvhost109100/RedirectedFolders$/apietersma/Downloads/RV%20RES%201.0%20Noardeast-Frysl%C3%A2n%20-%20acc%20griffie.pdf), benaderd op 11 november 2024.

⁶⁰ Agenda noardeastfryslan - It Petear woensdag 8 april 2020 19:30 - 21:30 - iBabs Publieksporaal, Agenda noardeastfryslan - It Petear woensdag 8 april 2020 19:30 - 21:30 - iBabs Publieksporaal en Agenda noardeastfryslan - It Petear Omgevingsvisie en Regionale Energie Strategie dinsdag 11 mei 2021 19:30 - 20:30 - iBabs Publieksporaal, benaderd op 14 april 2025.

Eén raadslid was het enigszins oneens, vier raadsleden waren het enigszins eens en zes raadsleden waren het helemaal eens met de stelling dat er voor de raad voldoende tijd was om de RES 1.0 inhoudelijk te behandelen. We scoorden de indicator 'behandeling' voldoende.

Op basis van het Reglement van Orde van de gemeente Noardeast-Fryslân doet de voorzitter van de gemeenteraad een oproep voor een raadsvergadering en stelt deze de voorlopige agenda en de daarbij behorende stukken ten minste zeven dagen voor de vergadering digitaal ter beschikking.⁶¹ Het is de NRK niet gebleken dat deze regels niet zijn nageleefd. De raad had zodoende voldoende tijd voor de RES.

Eén raadslid was het enigszins oneens, drie raadsleden waren het enigszins eens en zeven raadsleden waren het helemaal eens met de stelling dat de raad tijdig informatie ontving over de RES 1.0 voordat deze werd vastgesteld. Vier raadsleden wisten het niet of hadden geen mening. We scoorden de indicator 'tijd' voldoende.

Vormgeving

Het is van belang dat volksvertegenwoordigers zelf het besluitvormingsproces kunnen vormgeven. De RES werd niet op een speciale manier behandeld. De grote lijnen van de RES zijn gebaseerd op de planning van het NPRES.⁶² De gedetailleerde planning lag in handen van de organisatie van de RES-regio Fryslân. Deze organisatie bepaalde wanneer welke stukken beschikbaar kwamen. De invloed van de volksvertegenwoordigers op de vormgeving van het besluitvormingsproces was klein. De raad had wel invloed op het proces van de Startnotitie Plan van Aanpak Energietransitie/Transitievisie Warmte en de Ambitiebepaling energietransitie 2030. Daarom scoorden we deze indicator deels voldoende.

Amenderen

Volksvertegenwoordigers moeten in de gelegenheid zijn om een voorstel te amenderen. Fracties dienden een amendement in met betrekking tot het Startdocument en de samenwerkingsovereenkomst RES, dat de raad niet aannam. De raad stelde vragen over de Concept-RES. De raad diende moties in bij en stelde vragen over de gemeentelijke Startnotitie Plan van Aanpak Energietransitie/Transitievisie Warmte.

Vier raadsleden waren het enigszins eens en zeven raadsleden waren het helemaal eens met de stellingen dat het voor de raad mogelijk was om een effectieve motie en een effectief amendement in te dienen met betrekking tot de RES 1.0. Vier raadsleden wisten het niet of hadden geen mening. We scoorden deze indicator voldoende.

---

⁶¹ Artikel 11 lid 1 Reglement van orde voor de vergaderingen van de gemeente Noardeast-Fryslân, geldend t/m 30 oktober 2024, <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR621840>, benaderd op 11 november 2024.

⁶² NPRES. (2019). *Handreiking 1.1*. Den Haag: NPRES.

Stemmen en tegenstemmen

Volksvertegenwoordigers moeten effectief kunnen stemmen over het al dan niet aannemen van een voorstel. Met effectief stemmen bedoelen we dat raadsleden zowel voor als tegen kunnen stemmen. Het effect hangt af van wat de meerderheid van de raad besluit. De RES is echter niet vrijblijvend; in feite legde de RES-regio deze op aan gemeenten. Wanneer een gemeente de RES niet vast zou stellen of de doelstellingen niet zouden halen, zouden deelnemende partijen binnen de RES-regio eerst proberen onderling een oplossing te vinden. Wanneer dit niet het gewenste effect oplevert, zal een hogere overheid (provincie of het Rijk) proberen te komen tot een bestuurlijke oplossing. Als ook dit onvoldoende resultaat heeft, zullen de provincie en/of het Rijk juridische instrumenten inzetten.⁶³ In theorie was het dus mogelijk voor individuele raadsleden om tegen de RES te stemmen, maar in de praktijk was het voor de gemeenteraad als geheel geen optie om de RES 1.0 te verwerpen.⁶⁴ De raad had wel de optie om de door de gemeente opgestelde documenten vast te stellen of te verwerpen.

Eén raadslid was het helemaal oneens, één raadslid was het enigszins oneens, twee raadsleden waren het enigszins eens en zeven raadsleden waren het helemaal eens met de stelling dat het voor raadsleden een optie was om effectief tegen de vaststelling van de RES 1.0 te stemmen. Vier raadsleden wisten het niet of hadden geen mening.

Omdat het in de praktijk niet mogelijk was om de RES 1.0 te verwerpen, maar de gemeenteraad wel effectief kon stemmen over de door het eigen college opgestelde documenten, scoorden we de indicatoren 'stemmen' en 'tegenstemmen' deels voldoende.

2.2.4 Mate van controle

Het vierde thema is de mate waarin volksvertegenwoordigers hun controlerende taak kunnen uitvoeren. De controlefunctie is een uiting van een van de grondregels van het Nederlandse staatsrecht, namelijk het feit dat niemand een bevoegdheid kan uitoefenen zonder verantwoording schuldig te zijn of zonder dat op die uitoefening controle bestaat.⁶⁵ Dit houdt in dat bestuurlijke organen een verantwoordingsplicht hebben tegenover vertegenwoordigende organen. Aan dit thema zijn in de scorekaart vier indicatoren verbonden.

Tabel 6: controlerende taak volksvertegenwoordigers

Indicator	Score
Kaderstelling	+
Periodieke toetsing	+
Verantwoording	±
Bijsturen	±

⁶³ Zoals een instructieregel of een projectbesluit.

⁶⁴ NPRES. (2020). *Wat als'-situaties*. Den Haag: NPRES.

⁶⁵ Belinfante, A.D. en de Reede, J.L. (2015) *Beginselen van het Nederlandse staatsrecht*. (18e ed) Deventer: Wolters Kluwer. pp. 14 & 15.

Kaderstelling

Volksvertegenwoordigers moeten een toetsbaar kaderstellend besluit nemen. De raad stelde een kader door de Concept-RES, de Startnotitie Plan van Aanpak Energietransitie/Transitievisie Warmte, de gemeentelijke ambitie en de RES 1.0 vast te stellen. We scoorden deze indicator voldoende.

Periodieke toetsing

Periodieke toetsing is onderdeel van de P&C-cyclus. In de jaarstukken 2022 staat dat Noardeast-Fryslân in 2030 een regio is die volhoudbaar voorziet in haar behoefte qua energie, voedsel, producten en diensten. Hierbij wordt 'smartdoel 1' geformuleerd: "De gemeente Noardeast-Fryslân wekt in 2030 70% van de benodigde elektriciteit op een duurzame wijze op."⁶⁶ De jaarstukken noemen hierbij 'activiteit 1A': "Er wordt een bijdrage geleverd aan realisatie van de provinciale Regionale Energiestrategie (RES) 1.0 langs de lijnen van de eigen vastgestelde ambitie."⁶⁷ De jaarstukken geven de voortgang weer van de jaarrekening met behulp van een stoplicht. Het stoplicht staat bij het duurzaamheidsdoel en de bijbehorende activiteit op groen (realisatie doelstelling ligt op schema). Omdat het college de RES in de jaarstukken expliciet noemt en de voortgang daarbij vermeldt, scoorden we deze indicator voldoende.

Verantwoording

Volksvertegenwoordigers moeten de bestuurders ter verantwoording kunnen roepen over het gevoerde beleid. Een kanttekening daarbij is dat de volksvertegenwoordigers alleen hun eigen bestuurders ter verantwoording kunnen roepen en niet bestuurders van andere overheden die bij de Friese RES betrokken zijn. De raad kan het college wel ter verantwoording roepen met betrekking tot de Startnotitie Plan van aanpak Energietransitie/Transitievisie Warmte en de ambitiebepaling.⁶⁸ Vanwege de kanttekening scoorden we de indicator deels voldoende.

Bijsturen

Volksvertegenwoordigers dienen instrumenten te hebben om de uitvoering van het beleid bij te sturen, zoals het indienen van moties en amendementen. De raad maakte hier gebruik van met betrekking tot het Startdocument en samenwerkingsovereenkomst RES en de Startnotitie Plan van Aanpak Energietransitie/Transitievisie Warmte. Bij de ambitiebepaling en bij de RES maakte de raad hier geen gebruik van. Zoals eerder genoemd, is de RES een samenwerking met andere overheden. Bijsturen door de raad was bij de RES beperkt mogelijk.

Eén raadslid was het enigszins oneens, vijf raadsleden waren het enigszins eens en nog eens vijf raadsleden waren het helemaal eens met de stelling dat de raad de instrumenten die zij tot haar beschikking heeft, gebruikte om controle uit te oefenen op de RES 1.0.

---

⁶⁶ Jaarstukken Noardeast-Fryslân 2022, p. 73.

⁶⁷ Jaarstukken Noardeast-Fryslân 2022, p. 73.

⁶⁸ [Agenda noardeastfryslan - It Debat woensdag 27 januari 2021 20:30 - 21:30 - iBabs Publieksporaal](#), benaderd op 14 april 2025.

Omdat de gemeenteraad documenten als het Plan van Aanpak Energietransitie/Transitievisie Warmte kon bijsturen maar in beperkte mate kon sturen op de RES, scoorden we deze indicator deels voldoende.

2.2.5 Politiek bestuurlijk draagvlak

Het vijfde en laatste thema is de mate van *politiek-bestuurlijk draagvlak voor het beleid*. Dit wil zeggen dat er feitelijke steun moet zijn voor het beleid of voor aspecten daarvan.⁶⁹ Aan dit thema zijn in de scorekaart twee indicatoren verbonden.

Tabel 7: politiek-bestuurlijk draagvlak voor beleid

Indicator	Score
Stemregels	+
Draagvlak	+

De documenten die de raad vaststelde, zowel de gemeentelijke documenten als de RES 1.0, nam de raad aan bij volstrekte meerderheid van uitgebrachte stemmen, zoals de wet dat voorschrijft.⁷⁰ Er is politiek-bestuurlijk draagvlak wanneer een meerderheid van de raadsleden instemt met een besluit.

2.3 De betrokkenheid van maatschappelijke organisaties bij de RES 1.0

In goed functionerende democratische besluitvorming dienen zo veel mogelijk belangen te worden meegewogen. Het in beeld krijgen van de belangen die spelen kan onder andere door georganiseerde belangenvertegenwoordigers (stakeholders) uit te nodigen hun stem te laten horen. In deze paragraaf analyseren we de manier waarop georganiseerde belangenvertegenwoordigers bij het besluitvormingsproces betrokken zijn. We onderscheiden daarbij participeren over de bijdrage van Noardeast-Fryslân aan de Friese RES 1.0 en participatie over afzonderlijke projecten of initiatieven. Participatie over afzonderlijke projecten of initiatieven zien wij niet als participatie over de RES. Ook participatie over gemeentelijke plannen, waarbij het voor stakeholders niet duidelijk kon zijn dat de input zou bijdragen aan de RES, zien we niet als zodanig. De wijze waarop op regionaal niveau participatie plaatsvond, beschrijven we in paragraaf 1.2.

Het totale RES-bod van de gemeente Noardeast-Fryslân bedraagt 0,123 TWh. De nader in te vullen ambitie bestaat uit 0,046 TWh.

Kader VI: actorenanalyse

⁶⁹ Pröpper, I. (2013) De aanpak van interactief beleid (3e ed.) Bussum: Uitgeverij Coutinho. p. 51.

⁷⁰ Artikel 30 Gemeentewet.

“Voor interactief beleid is het van belang vooraf een beeld te hebben van de mogelijke partijen die bij het beleid worden betrokken om bij de bepaling van de bestuursstijl en de concrete aanpak een aantal vervolkeuzen te kunnen maken, zoals: welke partijen worden wel en niet geselecteerd, welke inbreng wordt van een bepaalde partij verwacht en hoe moet een bepaalde partij worden benaderd? Ook is het nodig om te weten waar het bestuur zelf staat. Anders geformuleerd: voorafgaand aan de keuze van een bestuursstijl en het ontwikkelen van een bepaalde interactieve aanpak, moet een actorenanalyse gemaakt worden.”⁷¹

In de Memorie van Toelichting van de Wet Versterking participatie op decentraal niveau staat dat inspraak enkel een onderdeel is van het ruimere begrip participatie.⁷² We nemen inspraakprocedures mee in dit onderzoek.

2.3.1 Betrokkenheid stakeholders

Bij het eerste thema staan de betrokken deelnemers centraal. Aan dit thema zijn drie indicatoren verbonden.

Tabel 8: betrokken deelnemers

Indicator	Score
Actorenanalyse	-
Alle relevante stakeholders	Niet te beoordelen
Aandacht voor ‘stille’ belanghebbenden	Niet te beoordelen

De NRK trof geen actorenanalyse aan van de gemeente met betrekking tot de RES. We scoorden de eerste indicator daarom onvoldoende. De gemeente betrok geen stakeholders bij de RES 1.0 of het bod daartoe, de Startnotitie Plan van Aanpak Energietransitie/Transitievisie Warmte en de ambitiebepaling energietransitie 2030. In het raadsvoorstel ter vaststelling van de RES 1.0 spreekt het college niet over stakeholders. Het college schrijft in het ‘Plan van aanpak energietransitie’ over een faciliterende rol van de gemeente richting energiecoöperaties.⁷³ Omdat de gemeente geen actorenanalyse uitvoerde, konden we de andere twee indicatoren niet beoordelen.

2.3.2 Openheid agenda

Het tweede thema is de openheid van de agenda. Wanneer een agendavormingsproces een open karakter heeft, is het makkelijker voor de stakeholders om in te springen op elementen en signalen uit de samenleving. Zo kunnen zij makkelijker de koers van het beleid bijsturen.⁷⁴ Aan dit thema zijn tien indicatoren verbonden.

Tabel 9: openheid agenda

Indicator	Score
Er is beleidsruimte	-

⁷¹ Pröpper, I. (2013) *De aanpak van interactief beleid* (3e ed.) Bussum: Uitgeverij Coutinho. p. 47.

⁷² Tweede Kamer, vergaderjaar 2022-2023, 36 210, nr. 3, p. 18.

⁷³ <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/66a377c3-69f8-4260-8246-f2b097818996?documentId=a969bee3-6d57-41ce-85bf-491584cca056&agendatempld=706f9036-791b-457f-a8e5-9f0eb6fe60a1>, benaderd op 18 november 2024.

⁷⁴ Beckers, V., Dijkstra, G., Edwards, A. & Fenger, M. (2007) *Governance and the democratic deficit*. (1e ed) Burlington: Ashgate Publishing Limited, p. 44.

Rol stakeholders van tevoren bepaald	Niet te beoordelen
Bestuur deelt invloed	-
Procesafspraken voor besluitvorming	Niet te beoordelen
Inbreng deelnemers schriftelijk vastgelegd	Niet te beoordelen
Bestuur informeert deelnemers over wat met inbreng gebeurt	Niet te beoordelen
Bestuur weegt inbreng stakeholders mee	Niet te beoordelen
Bestuur geeft inzicht in afweging	Niet te beoordelen
Bestuur informeert deelnemers over stilliggen	n.v.t.
Bestuurders zijn transparant over input	Niet te beoordelen

De gemeente betrok geen stakeholders bij de RES 1.0 of het bod daartoe, de Startnotitie Plan van Aanpak Energietransitie/Transitievisie Warmte en de ambitiebepaling energietransitie 2030. We scoorden daarom de indicatoren beleidsruimte en bestuur deelt invloed onvoldoende. Omdat er geen rol was voor stakeholders, kon de NRK de overige indicatoren niet beoordelen. Omdat er geen sprake was van stilleggen, is deze indicator niet van toepassing.

2.3.3 Uitlegbaarheid onderhandelingsresultaten

Het derde thema houdt in dat de deelnemers er per saldo op vooruit gaan en dat de deelnemers de resultaten kunnen uitleggen aan de eigen organisatie en de eigen achterban.⁷⁵ Dit thema heeft twee indicatoren.

Tabel 10: uitlegbaarheid onderhandelingsresultaten

Indicator	Score
Deelnemers gaan er op vooruit	Niet te beoordelen
Mitigerende maatregelen	Niet te beoordelen

Stakeholders waren niet betrokken bij de RES 1.0, de Startnotitie Plan van Aanpak Energietransitie/Transitievisie Warmte en de ambitiebepaling energietransitie 2030. Bovenstaande indicatoren zijn daarom niet te beoordelen.

2.3.4 Behartiging kernwaarden

Het vierde thema borgt dat de deelnemende partijen hun kernwaarden kunnen behartigen. Dit thema kent één indicator.

Tabel 11: behartigen kernwaarden

Indicator	Score
Procesafspraken voor beschermen kernwaarden	-

De gemeente betrok geen stakeholders bij de RES 1.0 of het bod daartoe en de overige documenten. De NRK vond geen procesafspraken tussen de gemeente en stakeholders. Deze indicator scoorden we daarom onvoldoende.

⁷⁵ de Bruijn, J.A. & ten Heuvelhof, E.F. (2007). Management in netwerken (4e ed.) Den Haag: Uitgeverij Lemma. p. 121.

2.3.5 Hiërarchie en structuur

Bij het vijfde thema staat de manier waarop de verschillende hiërarchische posities van organisaties een plaats krijgen binnen het besluitvormingsproces centraal. Binnen samenwerkingsverbanden kunnen overheden in verschillende vormen samenwerken met elkaar, en met belangenorganisaties en bewonersorganisaties. Deze organisaties kennen niet dezelfde structuur, verantwoordelijkheden of bevoegdheden. Het is relevant om binnen het besluitvormingsproces rekening te houden met deze verschillen.

Tabel 12: hiërarchie en structuur

Indicator	Score
Duidelijkheid over de hiërarchische posities van stakeholders	Niet te beoordelen
Op de hoogte van afspraken wie welke rol heeft	Niet te beoordelen
Stakeholders tevreden over deze afspraken en kunnen hierbinnen functioneren	Niet te beoordelen

Stakeholders waren niet betrokken bij het proces richting de RES 1.0. Bovenstaande indicatoren kon de NRK daarom niet beoordelen.

2.3.6 Draagvlak

Bij het zesde thema staat de mate van draagvlak onder de deelnemers voor het beleid centraal. Draagvlak is de feitelijke steun voor het beleid of voor aspecten daarvan, door relevante actoren, zowel binnen als buiten de verantwoordelijke organisatie.⁷⁶

Tabel 13: mate van draagvlak

Indicator	Score
Gezamenlijke definitie van draagvlak	-
Er is draagvlak voor het beleid	Niet te beoordelen

Stakeholders waren niet betrokken bij het proces richting de RES 1.0. De NRK vond geen gezamenlijke definitie van draagvlak. We scoorden deze indicator onvoldoende. We konden daarom niet beoordelen of er onder stakeholders sprake was van draagvlak.

⁷⁶ Pröpper, I. (2013) De aanpak van interactief beleid (3e ed.) Bussum: Uitgeverij Coutinho. p. 51.

2.4 De betrokkenheid van inwoners bij de RES 1.0

In deze paragraaf analyseren we de manier waarop inwoners bij het besluitvormingsproces betrokken waren. Op regionaal niveau vond geen inwonerparticipatie plaats: de RES-regio Fryslân legde de taak voor inwonerparticipatie neer bij lokale overheden, de gemeenten.

De NRK onderscheidt participatie over de RES en participatie over afzonderlijke beleidsstukken of projecten. Participatie over afzonderlijke projecten of initiatieven zien wij niet als participatie over de RES. Participatie over beleidsstukken waarvan de participanten deelnemers niet konden weten dat deze gebruikt zouden worden voor het gemeentelijk RES-bod, zien wij ook niet als participatie over de RES.

2.4.1 Betrokkenheid inwoners

Het eerste thema is de mate van betrokkenheid van de inwoners. Voor de invulling van het proces is het van belang om te weten welke inwoners wel of niet aan de onderhandelingstafel zitten en wat hun standpunten zijn. De diepgang van deze actorenanalyse is afhankelijk van de beschikbare tijd, de omgang en de intensiteit van het proces.⁷⁷ Dit thema omvat drie indicatoren.

Tabel 14: betrokkenheid inwoners

Indicator	Score
Actorenanalyse	-
Alle relevante inwoners	Niet te beoordelen
Aandacht voor 'stille' belanghebbenden	Niet te beoordelen

De gemeente betrok geen inwoners bij de RES 1.0 of het bod daartoe, de Startnotitie Plan van Aanpak Energietransitie/Transitievisie Warmte en de ambitiebepaling energietransitie 2030. De gemeente voerde geen actorenanalyse uit. We scoorden de eerste indicator onvoldoende. De overige twee indicatoren konden we zonder actorenanalyse niet beoordelen.

2.4.2 Openheid agenda

Het tweede thema is de mate van openheid in de agendavorming. Wanneer een agendavormingsproces een open karakter heeft, is het makkelijker voor inwoners om elementen en signalen uit de samenleving naar voren te brengen. Zo kan men makkelijker de koers van het beleid bepalen.⁷⁸ Dit thema bevat tien indicatoren.

⁷⁷ Pröpper, I. (2013) De aanpak van interactief beleid (3e ed.) Bussum: Uitgeverij Coutinho. p. 49.

⁷⁸ Beckers, V., Dijkstra, G., Edwards, A. & Fenger, M. (2007) Governance and the democratic deficit. (1e ed) Burlington: Ashgate Publishing Limited, p. 44.

Tabel 15: openheid agenda

Indicator	Score
Er is beleidsruimte	-
Rol inwoners van tevoren bepaald	-
Bestuur deelt invloed	-
Procesafspraken over besluitvorming	-
Inbreng deelnemers schriftelijk vastgelegd	+
Bestuur informeert deelnemers over wat met inbreng gebeurt	-
Bestuur weegt inbreng inwoners mee	-
Bestuur geeft inzicht in afweging	-
Bestuur informeert inwoners over stilleggen	n.v.t.
Bestuurders zijn transparant over input	+

In het raadsvoorstel ten behoeve van besluitvorming over de RES 1.0 gaf het college met betrekking tot communicatie en participatie aan dat de RES een dusdanige impact heeft op de inwoners van de gemeente, dat deze goed moeten worden betrokken bij het proces. Daarna noemde het raadsvoorstel webinars die vanuit de RES Fryslân zijn georganiseerd, periodieke nieuwsbrieven en enquêtes die vanuit de RES onder Friese inwoners waren gehouden.⁷⁹ De gemeente betrok inwoners verder niet in het proces richting de RES 1.0.

Het raadsvoorstel ter vaststelling van de Ambitiebepaling energietransitie geeft geen informatie over mogelijke inwonerparticipatie hierbij. Drie inwoners reageerden uit eigen beweging op de ambitiebepaling: één inwoner deed dat met twee ingezonden brieven en de tekst van één inspreker werd gedeeld met de raad.⁸⁰ Het college reageerde per brief op de ingezonden brieven van de inspreker.⁸¹

Omdat een drietal inwoners reageerde op de ambitiebepaling, kenden we de indicatoren uit tabel 15 een score toe. De ingezonden brieven dienden als schriftelijke vastlegging van de inbreng van inwoners. Hiermee was de gemeente transparant over de input. Deze indicatoren scoorden we voldoende. De NRK vond geen afspraken omtrent de rol van inwoners en de besluitvorming. Deze indicatoren scoorden we onvoldoende. De gemeente woog de inbreng van inwoners niet mee en deelde daarmee geen invloed. Er was geen beleidsruimte voor inwoners. Deze indicatoren scoorden we daarom onvoldoende. De indicatoren 'inzicht geven in afweging' en 'informereren wat er met inbreng gebeurt' scoorden we daarom ook onvoldoende. Het proces lag niet stil; deze indicator is niet van toepassing.

2.4.3 Uitlegbaarheid onderhandelingsresultaten

Het derde thema is de mate waarin deelnemers de onderhandelingsresultaten kunnen uitleggen aan de achterban. Dat wil zeggen dat de deelnemende inwoners de uitkomsten van het proces

⁷⁹ Gemeente Noardeast-Fryslân, raadsvoorstel voor de vergadering van 27 mei 2021, zaaknummer Z310814-2021.

⁸⁰ <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Index/fe3e9a32-20ab-4ca4-8ab6-3e48f4c7c52f>, benaderd op 11 november 2024.

⁸¹ Brief van 16 februari 2021, kenmerk Z297383-2020.

moeten kunnen uitleggen en verantwoorden en hier eventueel de tijd en ruimte voor moeten krijgen. Dit thema heeft twee indicatoren.

Tabel 16: uitlegbaarheid onderhandelingsresultaten

Indicator	Score
Deelnemers gaan er meer op vooruit dan achteruit	Niet te beoordelen
Mitigerende maatregelen	Niet te beoordelen

Er was geen sprake van onderhandelingsresultaten. Daarom kon de NRK deze indicatoren niet beoordelen.

2.4.4 Behartiging kernwaarden

Het vierde thema is de mate waarin deelnemers hun kernwaarden kunnen behartigen. Kernwaarden zijn normen en waarden van een organisatie, gemeenschap of persoon die haar bestaansrecht raken. Het beschermen van kernwaarden is een belangrijke spelregel binnen het managen van een netwerk.⁸² Dit is de enige indicator van dit thema.

Tabel 17: beschermen kernwaarden

Indicator	Score
Procesafspraken voor bescherming kernwaarden	-

Er waren geen afspraken voor het beschermen van kernwaarden. We scoorden deze indicator daarom onvoldoende.

2.4.5 Hiërarchie en structuur

Het vijfde thema is de mate waarin de verschillende hiërarchische posities van de deelnemers aan een proces aandacht krijgen. Overheden en inwoners kennen niet dezelfde structuur, verantwoordelijkheden of bevoegdheden. Het is relevant om binnen het besluitvormingsproces rekening te houden met deze verschillen. Dit thema heeft drie indicatoren

Tabel 18: hiërarchie en structuur

Indicator	Score
Duidelijkheid over de hiërarchische posities van deelnemers	±
Op de hoogte van de afspraken wie welke rol heeft	Niet te beoordelen
Deelnemers zijn tevreden over deze afspraken en kunnen hierbinnen functioneren	Niet te beoordelen

Bij het insturen van de brieven kan aangenomen worden dat de hiërarchische positie van inwoners ten opzichte van de gemeente impliciet duidelijk is. We scoorden deze indicator deels voldoende. De gemeente betrok inwoners verder niet bij het proces richting de RES 1.0. Daarom konden we de overige indicatoren niet beoordelen.

⁸² de Bruijn, J.A. & ten Heuvelhof, E.F. (2007). Management in netwerken (4e ed.) Den Haag: Uitgeverij Lemma. p. 118.

2.4.6 Draagvlak

Het zesde en laatste thema omvat de mate van draagvlak. Draagvlak is de feitelijke steun voor het beleid of voor aspecten daarvan, door relevante actoren, zowel binnen als buiten de organisatie.⁸³ Dit thema heeft twee indicatoren.

Tabel 19: mate van draagvlak

Indicator	Score
Gezamenlijke definitie van draagvlak	-
Er is draagvlak voor het beleid	Niet te beoordelen

De NRK vond geen gezamenlijke definitie van draagvlak onder inwoners. We konden daarom niet beoordelen of er onder inwoners draagvlak was voor het beleid van de gemeente Noardeast-Fryslân.

2.5 Samenvattende bevindingen

▪ **Volksvertegenwoordigers**

De enquêteresultaten schetsen geen eenduidig beeld bij de vraag of de RES een belangrijk thema was tijdens de campagne en in de verkiezingsprogramma's voor de gemeenteraadverkiezingen van 2018. De gemeenteraad besloot deel te nemen aan de RES conform het Startdocument. De raad stelde de Startnotitie Plan van Aanpak Energietransitie/Transitievisie Warmte vast en besloot de ambitie om in 2030 minimaal 70% van de benodigde elektriciteit op een duurzame wijze op te wekken te hanteren. De raad stemde in met de Concept-RES en de RES 1.0 Fryslân.

▪ **Stakeholders**

De gemeente betrok stakeholders niet bij de RES 1.0, de Startnotitie Plan van Aanpak Energietransitie/Transitievisie Warmte en de ambitiebepaling energietransitie 2030.

▪ **Inwoners**

De gemeente betrok inwoners niet bij de RES 1.0, de Startnotitie Plan van Aanpak Energietransitie/Transitievisie Warmte en de ambitiebepaling energietransitie 2030. Drie inwoners reageerden uit eigen beweging op de gemeentelijke ambitiebepaling. De gemeente reageerde schriftelijk op twee ingezonden brieven.

---

⁸³ Pröpper, I. (2013) De aanpak van interactief beleid (3e ed.) Bussum: Uitgeverij Coutinho. p. 51.

3. Betrokkenheid bij het proces na de RES 1.0

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk analyseren we de democratische legitimiteit van het proces ná de RES 1.0 via de representatieve democratie. Hierbij onderscheiden we: besluitvorming over RES-documenten en besluitvorming over gemeentelijk beleidstukken die na de RES 1.0 zijn gepubliceerd en die direct raken aan de RES. We analyseren aan de hand van de scorekaart de betrokkenheid van volksvertegenwoordigers, maatschappelijke organisaties en inwoners bij het proces ná de RES 1.0 in de gemeente Noardeast-Fryslân. We vergelijken de score met die voor het proces rondom de RES 1.0.

Onder het ‘proces ná de RES 1.0’ rangschikt de NRK de volgende documenten:

- Beleidskader zonne-energie;
- Transitievisie warmte;
- Paraplubestemmingsplan kleine windmolens;
- Voortgangsrapportage RES 1.0 Fryslân;
- Omgevingsvisie;
- Reactie van het college van B&W op de Concept Friese energievise.

Het is wettelijk verplicht de Ontwerp Omgevingsvisie ter inzage te leggen.⁸⁴ Deze inzage nemen we mee bij de beoordeling van de indicatoren.

We beschrijven eerst kort de Friese Energietafel. Daarna gaan we in op het proces ná de RES 1.0. Aan de hand van de scorekaart analyseren we de legitimiteit van het proces ná de RES 1.0. We beschrijven per thema kort het belang ervan, waarna we de resultaten schematisch weergeven in een tabel. Onder iedere tabel volgt de onderbouwing. We belichten waar nodig afzonderlijke onderdelen van dit proces.

In dit hoofdstuk beantwoorden we deelvraag 4 tot en met 6:

4. Op welke wijze was de gemeenteraad betrokken bij het RES-proces na de RES-1.0 in de regio Fryslân? Hoe effectief was dit?
5. Op welke wijze was sprake van participatie van maatschappelijke organisaties in het RES-proces na de RES-1.0 in de gemeente?

---

⁸⁴ Artikel 16.26 Omgevingswet in combinatie met artikel 3:11 Algemene wet bestuursrecht (Awb).

6. Op welke wijze was sprake van participatie van burgers in het RES-proces na de RES-1.0 in de gemeente?

3.2 Friese Energietafel

Bij de vaststelling van de RES 1.0 tekenden de deelnemende overheden van de RES, Liander en de FEA een intentieverklaring waarin zij afspraken de samenwerking te evalueren.⁸⁵ Het samenwerkingsproces dat met de RES in gang werd gezet, kreeg een vervolg door de oprichting van de Friese Energietafel (FET).⁸⁶ De FET kenmerkt zich door een nauwe samenwerking tussen dezelfde partijen die voorheen aan de RES 1.0 werkten. Deelnemers aan de FET bundelen krachten, kennis en kunde om samen de Friese Energietransitie te realiseren.⁸⁷ Daarmee heeft de FET een bredere insteek dan de RES; de RES werd onderdeel van de FET. Individuele inwoners hebben geen rol in de FET.

De provincie Fryslân, het Wetterskip Fryslân en de achttien Friese gemeenten sloten een samenwerkingsovereenkomst, die ten doel heeft “de samenwerking tussen de Overheden onderling en tussen de Overheden en de maatschappelijke partners te bevorderen bij hun samenwerking in de Energietransitie.”⁸⁸ Onder de samenwerking vallen:

- de actualisatie en uitvoering van de Regionale Energie Strategie (RES) voor de regio Fryslân in het kader van het Nationale Programma RES en daarbinnen;
- aandacht geven aan een bredere samenwerking in de Energietransitie inclusief de productie van Elektriciteit, de verduurzaming van de Gebouwde Omgeving via de warmtetransitie en energiebesparing en de opschaling en investering in de energie-infrastructuur.⁸⁹

De FEA sloot een eigen samenwerkingsovereenkomst met haar leden. In een brief die de burgemeester van Leeuwarden namens de in de RES samenwerkende overheden naar de FEA stuurde, bekrachtigden de overheden en de FEA de afspraken die in de samenwerkingsovereenkomsten staan.⁹⁰

---

⁸⁵ <https://smallingerland.notubiz.nl/document/12439487/1#search=%22samenwerkingsdocument%20Friese%20energietafel%22>, benaderd op 17 maart 2025.

⁸⁶ Friese Energietafel. (2023). Voortgangsrapportage RES 1.0 Fryslân, pp. 10-11.

⁸⁷ Friese Energietafel. (2023). Voortgangsrapportage RES 1.0 Fryslân, p. 31.

⁸⁸ Samenwerkingsovereenkomst Friese Energietafel 2022-2030. Dit document troffen we niet aan bij de raadsstukken van de gemeente Noardeast-Fryslân, wel bij de raadsstukken van andere betrokken gemeenten.

⁸⁹ Artikel 1.1 Samenwerkingsovereenkomst Friese Energietafel 2022-2030.

⁹⁰ Gemeente Leeuwarden, Brief van Sybrand van Haersma Buma aan Ingrid van der Vegte, Onderwerp: Verzoek bevestiging samenwerking tussen de overheden en FEA m.b.t de Friese Energietafel, 18 juli 2023.

3.3 Proces ná de RES 1.0

In deze paragraaf beschrijven we de documenten die het proces ná de RES 1.0 vormen en de stappen die de gemeente zette in de energietransitie.

Beleidskader Zonne-energie

Volgens dit beleid wordt bij de energietransitie steeds meer gedacht aan het benutten van zonne-energie en daarom was behoefte aan een concreet integraal beleid voor de mogelijkheden van zonne-energieopwek in de gemeente. Dit beleid is ook opgesteld voor de gemeente Dantumadiel. Zoals we in het vorige hoofdstuk aangaven, bouwt het Beleidskader Zonne-energie voort op de duurzaamheidsambitie van de gemeente en het RES-bod. De gemeente verwacht dat een belangrijke bijdrage aan haar ambitie voor opwek voort zal komen uit de gemeenschap en de markt.⁹¹

Het college van Noardeast-Fryslân ziet een gemeentelijke rol voor het ontwikkelen van zorgvuldig beleid als bestuurlijk (toetsings)kader voor zonne-energie-initiatieven. Initiatiefnemers van projecten moeten volgens het college vooral zelf met passende voorstellen komen. Een initiatiefnemer heeft op basis van het Beleidskader Zonne-energie een inspanningsverplichting om omwonenden te informeren en draagvlak te creëren of te vergroten. Bij onvoldoende inspanning kan de gemeente de vergunning weigeren. Met betrekking tot financiële participatie geeft de gemeente aan geen wettelijke bevoegdheid te hebben om een inspanningsverplichting op te leggen. De gemeente stimuleert actieve financiële participatie.⁹²

Transitievisie Warmte

In deze visie doet het college een eerste aanzet voor een aardgasvrije gemeente. In de visie beschrijft de gemeente wat de warmtetransitie inhoudt, wat de alternatieven zijn voor aardgas en hoe de warmtevraag en het -aanbod het beste op elkaar kunnen worden afgestemd.

Paraplubestemmingsplan kleine windmolens

Met het vaststellen van dit plan werd het mogelijk voor agrarische bedrijven om maximaal drie windturbines van maximaal 15 meter hoog op of direct grenzend aan het bouwperceel van het betreffende bedrijf te plaatsen.⁹³

Voortgangsrapportage RES 1.0 Fryslân

In plaats van een RES 2.0 publiceerde de RES-regio Fryslân een voortgangsrapportage waarin de RES-regio de stand van zaken met betrekking tot de duurzame opwek weergaf. De NRK trof de Voortgangsrapportage RES 2.0 niet aan in de stukken die naar de raad gingen.

---

⁹¹ Gemeente Noardeast_Fryslân, Beleidskader Zonne-energie 2020, 3 mei 2021.

⁹² Gemeente Noardeast_Fryslân, Beleidskader Zonne-energie 2020, 3 mei 2021.

⁹³ [vb_NL.IMRO.1970.BpKleinewindmolens-VA01.pdf](#) en [Paraplubestemmingsplan kleine windmolens gemeente Noardeast-Fryslân: Regels](#), geraadpleegd op 28 oktober 2024.

Omgevingsvisie

In de Omgevingsvisie geeft het college de gewenste ontwikkeling weer van de fysieke leefomgeving. Het gaat onder meer in op de visie met betrekking tot een duurzame energievoorziening. In de Omgevingsvisie staan de uitgangspunten voor de omvang van de duurzame opwek. Bij grootschalige energieopwek wil de gemeente dat ‘de mienskip’ mee profiteert.⁹⁴

Reactie college van B&W op de Concept Friese energievisie

De FET stelde in april 2024 een Concept Friese energievisie op. Het betreft een “agenderende visie”.⁹⁵ In deze visie beschrijft de FET hoe Fryslân toewerkt naar een schoon, toekomstbestendig en rechtvaardig energiesysteem in 2030-2050.⁹⁶ De FET stelde ook een kennisdocument en achtergronddocumenten op in aanloop naar de energievisie.⁹⁷ Het is de bedoeling dat de deelnemers van de FET de visie benutten voor beleidsproducten van hun eigen organisatie en die van de FET, zoals RES en de uitvoeringsagenda van de FET.⁹⁸

De Friese colleges, het dagelijks bestuur van het Wetterskip, de FEA en de netbeheerders kregen een aantal maanden de tijd om te reageren op deze energievisie. Het was de bedoeling dat de colleges de volksvertegenwoordigingen hierin betrokken.⁹⁹ Gedeputeerde Staten stelden de Concept Energievisie in december 2024 vast.¹⁰⁰

In de Concept Energievisie staan vijf leidende principes voor het toekomstige energiesysteem van Fryslân:

1. Fryslân stimuleert energie voor en door de gemeenschap.
2. Fryslân zet maximaal in op energiebesparing. De beschikbaarheid van energie is niet altijd vanzelfsprekend.
3. Alle duurzame energiebronnen zijn nodig, naast kleinschalige is ook grootschalige productie nodig.
4. Fryslân past opwek en opslag van duurzame energie zo goed mogelijk in, in het landschap en in het energiesysteem.
5. Fryslân versterkt de flexibiliteit van het energiesysteem.

Bij de Concept Energievisie hoort een kennisdocument waarin een samenvatting staat van de inzichten in het huidige en verwachte Friese energiesysteem.¹⁰¹ Het college van Noardeast-Fryslân had twee wensen en bedenkingen met betrekking tot de Concept Friese Energievisie:

---

⁹⁴ Gemeente Noardeast-Fryslân, omgevingsvisie 1.0, 13 mei 2024, pp. 56-59.

⁹⁵ Friese Energietafel, Concept Friese energievisie, 22 april 2024, <https://frieseeenergietafel.nl/files/2.-250424-concept-energievisie-nl.pdf>.

⁹⁶ Friese Energietafel, Concept Friese energievisie, 22 april 2024, p. 5.

⁹⁷ Friese Energietafel, Uw vragen over het toekomstige Friese energiesysteem beantwoord, Kennisdocument ten behoeve van de Friese Energievisie

⁹⁸ Concept Friese Energievisie, p. 5.

⁹⁹ <https://frieseeenergietafel.nl/actueel/fryslan-pakt-regie-op-energiesysteem-van-de-toekomst>, benaderd op 5 juni 2024.

¹⁰⁰ https://cuatro.sim-cdn.nl/fryslan/uploads/gs_besluitenlijst_10-12-2024_0.pdf?cb=CukmCvFf, benaderd op 17 april 2025.

¹⁰¹ Kennisdocument ten behoeve van Friese Energievisie.

1. Het college stelde zich te kunnen vinden in het ophogen van buurtmolens tot 100 meter tiphoogte, maar gaf aan dat dit niet conform het huidige provinciaal beleid is.
2. “Wetende dat dit gaat over ruimtelijke keuzes en dat dit in de provinciale omgevingsverordening is belegd en dat het hier gaat om de energievisie, zien we hier met name wrijving ontstaan als we uitvoering willen gaan geven aan de concept-Friese Energievisie. Willen we invulling geven aan de klein- en grootschaligheid van de energieproductie en opslag in het landschap (leidend principe 4) door alleen de instructienormen van een provinciale omgevingsverordening te hanteren, dan wordt alleen gestuurd vanuit het ruimtelijk perspectief. Zo bepaalt de hoogte van een windmolen en het aantal hectares voor een zonnepark in belangrijke mate de energie infrastructuur voor 2050 en de economische en sociale ontwikkelingen van een gemeenschap op lange termijn. Het belang van de energie-infrastructuur en de lokale energy hubs onder andere voor de lokale economie, vraagt om meerdere instructienormen dan enkel de ruimtelijke.”¹⁰²

Kader VII: Voortgangsrapportage RES Fryslân 2025

In de Voortgangsrapportage van juni 2025 staat dat de prognose op basis van de huidige schattingen is dat 2,62 TWh een uitkomst kan zijn in 2030. ‘Vanwege beperkende regelgeving, netcongestie en het ontbreken van voldoende nieuwe plannen is het onwaarschijnlijk dat Fryslân in dit tempo het RES-doel van 3,0 TWh gaat halen.’¹⁰³ We namen deze Voortgangsrapportage niet meer mee in de scores in dit hoofdstuk. De NRK trof dit stuk niet aan in de stukken die naar de raad gingen.

3.4 Betrokkenheid van de gemeenteraad

3.4.1 Verankering van het proces na de RES 1.0 in verkiezingsprogramma’s

Het eerste thema is de *verankering van het proces na de RES 1.0 in verkiezingsprogramma’s of bestuursakkoorden*. In deze documenten geven volksvertegenwoordigers aan wat de plannen en ambities zijn binnen bepaalde beleidsvelden voor een bepaalde periode. De mate waarin de volksvertegenwoordigers erin slagen deze plannen te realiseren, kan voor kiezers een indicatie zijn voor de daaropvolgende verkiezingen.¹⁰⁴ Dit thema bevat vier indicatoren voor de verankering van het proces na de RES 1.0.

Tabel 20: verankering van het proces na de RES 1.0 in verkiezingsprogramma’s

Indicator	Score RES 1.0	Score proces ná de RES 1.0
Campagne	±	±
Verkiezingsprogramma	±	±
Bestuursakkoord	n.v.t.	±
Omzetten in beleid	+	+

¹⁰² Document noardeastfryslan - Raadsvoorstel Friese Energievisie - iBabs Publieksporaal, benaderd op 14 april 2025.

¹⁰³ Voortgangsrapportage RES Fryslân 2025, p. 5.

¹⁰⁴ Beckers, V., Dijkstra, G., Edwards, A. & Fenger, M. (2007) Governance and the democratic deficit. (1e ed) Burlington: Ashgate Publishing Limited, p. 44.

Campagne

Vier raadsleden gaven aan dat de RES geen thema was tijdens de campagne voor de gemeenteraadsverkiezingen van 16 maart 2022. Zeven raadsleden gaven aan dat de RES enigszins een thema was en vier gaven aan dat de RES een belangrijk thema was voor deze verkiezingen. We scoorden deze indicator deels voldoende.

Verkiezingsprogramma

Op de vraag of hun verkiezingsprogramma in 2022 aandacht besteedde aan de RES, antwoordden zes raadsleden dat dit niet het geval was, vijf dat de RES eenmalig genoemd werd en drie dat de RES meerdere keren werd genoemd. Eén raadslid wist het niet of had geen mening. We scoorden deze indicator deels voldoende.

Coalitieakkoord

Het coalitieakkoord 2022-2026, Ferbûn mei de mienskip, gaat niet in op de RES of het gemeentelijke bod. Wel geeft het akkoord met betrekking tot energie onder meer aan dat de gemeente streeft naar zelfvoorzienend zijn, dat zonnepanelen niet op landbouwgrond geplaatst worden en dat inwoners en de gemeente zoveel mogelijk moeten profiteren van de opbrengsten. Daarnaast wil het college windmolens zoveel mogelijk op zee plaatsen en is de gemeente tegenstander van nieuwe solitaire molens en turbines.¹⁰⁵

In juli 2024 beëindigde één van de fracties de samenwerking in de coalitie.¹⁰⁶ Vier partijen vormden in oktober 2024 een nieuwe coalitie. Het akkoord van deze coalitie, Foar de mienskip, noemt de RES ook niet. Het streven naar zelfvoorzienend zijn is in dit akkoord overeind gebleven. De coalitiepartijen willen inzetten op de realisatie van ‘smart energy hubs’ waarbij ze rekening zullen houden met de uitgangspunten uit de zonneladder, omgevingsparticipatie en technische innovatie.¹⁰⁷

We scoorden de indicator op basis van twee coalitieakkoorden deels voldoende.

Omzetten in beleid

De gemeenteraad stelde het Beleidskader Zonne-energie, de Transitievisie Warmte, het Paraplubestemmingsplan kleine windmolens en de Omgevingsvisie vast. De gemeentelijke plannen met betrekking tot de energietransitie zijn hiermee omgezet in beleid. Om deze reden scoorden we de indicator voldoende.

3.4.2 Openheid agenda

Het tweede thema is *de openheid van de agenda*. Wanneer een agendavormingsproces een open karakter heeft, is het makkelijker voor volksvertegenwoordigers om in te springen op elementen

---

¹⁰⁵ Gemeente Noardeast-Fryslân, coalitieakkoord 2022-2026, Ferbûn mei de mienskip.

¹⁰⁶ Gemeente Noardeast-Fryslân, raadvorstel 24 oktober 2024, 2024-227182.

¹⁰⁷ Gemeente Noardeast-Fryslân, coalitieakkoord 2024-2026, Foar de mienskip.

en signalen uit de samenleving. Zo kunnen zij beter de koers van het beleid bepalen.¹⁰⁸ De scorekaart bevat vier indicatoren voor de openheid van het agendavormingsproces.

Tabel 21: openheid agenda

Indicator	Score RES 1.0	Score proces ná de RES 1.0
Beleidsruimte	±	±
Betrokkenheid	+	±
Invloed delen	±	±
Inzicht in beleidsproces	+	±

In tabel 21 geven we een overzicht van de betrokkenheid van de gemeenteraad bij het proces ná de RES 1.0.

Tabel 22: betrokkenheid gemeenteraad bij proces ná de RES 1.0

Document	Gemeenteraad	Ingediende vragen, moties en amendementen	Datum
Beleidskader zonne-energie	Vastgesteld ¹⁰⁹	2 amendementen waarvan 1 ingetrokken en 1 verworpen	10 juni 2021
Transitievisie Warmte	Vastgesteld ¹¹⁰	1 amendement ingediend en aangenomen; 1 motie ingediend en ingetrokken	2 december 2021
Paraplubestemmingsplan kleine windmolens	Vastgesteld ¹¹¹	--	27 januari 2022
Voortgangsrapportage RES 1.0 Fryslân	onbekend	onbekend	onbekend
Concept Friese Energievisie	Ter kennisneming en ingestemd met reactiebrief college ¹¹²	1 amendement ingediend en verworpen	11 juli 2024
Omgevingsvisie	Vastgesteld ¹¹³	--	11 juli 2024

De deelname aan de Friese Energietafel en de daaraan ten grondslag liggende samenwerkingsovereenkomst trof de NRK niet aan in de raadsstukken van de gemeente. De RES-regio Fryslân stelde in 2023 een Voortgangsrapportage op.¹¹⁴ De NRK vond deze Voortgangsrapportage ook niet in de raadsstukken. Dit suggereert dat de raad deze niet ontving.

¹⁰⁸ Beckers, V., Dijkstra, G., Edwards, A. & Fenger, M. (2007) Governance and the democratic deficit. (1e ed) Burlington: Ashgate Publishing Limited, p. 44.

¹⁰⁹ Agenda noardeastfryslan - It Beslút donderdag 10 juni 2021 19:30 - 22:30 - iBabs Publieksporaal, benaderd op 19 november 2024.

¹¹⁰ <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Index/6e008a17-3be3-4e29-9d88-caf09c234ec3>, benaderd op 18 november 2024.

¹¹¹ <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/1eeb9156-c230-475d-853f-09fd9757e135?documentId=18803dd2-5484-4c11-8e43-d0143675c652&agendaltemId=35944cf8-ede0-4af8-94de-f6e9871943f8>, punt 6, benaderd op 18 november 2024.

¹¹² Document noardeastfryslan - Beslutelist It Beslút 11 july 2024 - iBabs Publieksporaal, benaderd op 18 november 2024.

¹¹³ <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Index/1d78162b-2651-4788-9ae6-6ddbdeefdd15>, benaderd op 18 november 2024.

¹¹⁴ voortgangsrapportage-res-1.0-fryslan.pdf, benaderd op 11 maart 2025.

Beleidsruimte en betrokkenheid

In de eerste plaats dient er beleidsruimte te zijn voor de volksvertegenwoordigers; in de tweede plaats moeten ze betrokken zijn.

Na de vaststelling van de RES 1.0 in mei 2021 stelde de raad het Beleidskader Zonne-energie, de Transitievisie Warmte, het Paraplubestemmingsplan kleine windmolens en de Omgevingsvisie vast. Het proces van het Beleidskader Zonne-energie liep parallel aan het proces richting de RES 1.0. In het vorige hoofdstuk lichtten we het Beleidskader al toe in het kader van het gemeentelijke RES-bod.

Fracties dienden voor de Transitievisie Warmte enkele amendementen en moties in waarvan de raad één amendement aannam. De raad trok één motie met betrekking tot de Transitievisie Warmte over groen gas in, na een handreiking van de wethouder. In de motie verzocht de raad het college om de “deur naar groen gas niet dicht te smijten voor als er in de toekomst technieken komen die stank- en geluidsoverlast uitsluiten,” maar om het tot die tijd niet mee te nemen als optie in de Transitievisie Warmte.¹¹⁵ De raad nam verder een amendement aan om de Transitievisie Warmte in 2024 te evalueren. De raad wilde dat de visie elke raadsperiode aan bod zou komen in de vorm van een debat naar aanleiding van een evaluatie, omdat de technologische ontwikkelingen op het gebied van Transitievisie Warmte zo snel gaan. De wethouder liet in de vergadering over de Warmtevisie weten dat de raad twee keer per jaar geïnformeerd zou worden over de voortgang en de uitvoering van deze visie.¹¹⁶

Het college vroeg de raad kennis te nemen van de Concept Friese Energievisie, in te stemmen met de conceptreactiebrief en eventueel wensen en bedenkingen aan het college mee te geven.¹¹⁷ De raad nam kennis van deze visie en stemde in met de reactiebrief van het college. Een ingediend amendement ‘aandacht voor kernenergie in Concept Friese Energievisie’ verwierp de raad.¹¹⁸

Volgens acht raadsleden die onze online vragenlijst invulden was er enigszins beleidsruimte met betrekking tot het proces ná de RES 1.0. Vier raadsleden ervoeren veel beleidsruimte.

De raad was betrokken bij en had beleidsruimte met betrekking tot het Beleidskader Zonne-energie, de Transitievisie Warmte, het Paraplubestemmingsplan kleine windmolens en de Omgevingsvisie. De raad was niet betrokken bij de deelname aan de FET. De raad werd ook niet betrokken bij de keuze voor een voortgangsrapportage in plaats van een RES 2.0. We scoorden de indicatoren ‘beleidsruimte’ en ‘betrokkenheid’ deels voldoende op basis van de enquêteresultaten en de betrokkenheid weergegeven in tabel 22.

---

¹¹⁵ Document noardeastfryslan - 211202 Moasje - FNP - Griengas (TFW) - ynluutsen - iBabs Publieksporaal, benaderd op 18 november 2024.

¹¹⁶ <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Reports/Document/f8d83c71-09e2-48ab-a208-4d6ef02ad3c5?documentId=b082a6b1-be59-446d-81e0-8767ed64ae19>, benaderd op 18 november 2024.

¹¹⁷ Document noardeastfryslan - Raadsvoorstel Friese Energievisie - iBabs Publieksporaal, benaderd op 14 april 2025.

¹¹⁸ Agenda noardeastfryslan - It Beslút donderdag 11 juli 2024 13:00 - 18:30 - iBabs Publieksporaal, punt 12, benaderd op 18 april 2025.

Invloed delen

De raad kon invloed uitoefenen op de besluitvorming door moties en amendementen in te dienen voor het Beleidskader Zonne-energie, de Transitievisie Warmte, het Paraplubestemmingsplan kleine windmolens en de Omgevingsvisie. Hier was geen mogelijkheid voor met betrekking tot de deelname aan de samenwerkingsovereenkomst FET.

Acht raadsleden antwoordden op onze enquête dat het college in grote mate invloed deelde in het proces ná de RES 1.0; vier raadsleden vonden dat hier enigszins sprake van was. Drie raadsleden wisten het niet of hadden geen mening. We scoorden de indicator daarom deels voldoende.

Inzicht in beleidsproces

Het college voorzag de raad van toelichtingen in de raadsvoorstellen voor het Beleidskader Zonne-energie, de Transitievisie Warmte, het Paraplubestemmingsplan kleine windmolens en de Omgevingsvisie. Het college ging in de raadsvoorstellen onder ‘vervolg en planning’ in op het verdere verloop na besluit van de raad.

De raad had geen inzicht in de totstandkoming van de keuze voor een Voortgangsrapportage RES in plaats van een RES 2.0.

Drie raadsleden waren het enigszins eens en acht raadsleden waren het helemaal eens met de stelling dat het college de raad op de hoogte stelde van de manier waarop de raad bij de besluitvorming met betrekking tot het proces na de RES betrokken werd. Eén raadslid vond dit niet aan de orde, want er was geen sprake van besluitvorming in het proces na de RES 1.0. Drie raadsleden wisten het niet of hadden geen mening.

We scoorden de indicator ‘inzicht in beleidsproces’ deels voldoende.

3.4.3 Betrokkenheid volksvertegenwoordiging bij besluitvorming

Het derde thema is de *betrokkenheid van volksvertegenwoordigers bij de besluitvorming*. Deze betrokkenheid gaat verder dan het stemmen over onderwerpen. Het is belangrijk dat volksvertegenwoordigers het proces daadwerkelijk kunnen beïnvloeden, bijvoorbeeld door erover te debatteren. Aan dit thema zijn in de scorekaart zeven indicatoren verbonden.

Tabel 23: betrokkenheid volksvertegenwoordiging bij besluitvorming

Indicator	Score RES 1.0	Score proces ná de RES 1.0
Informatie	+	±
Behandeling	+	+
Tijd	+	+
Vormgeving	±	±
Amenderen	+	±
Stemmen	±	±
Tegenstemmen	±	±

Informatie

Het college voorzag de raad van toelichtingen in de raadsvoorstellen voor het Beleidskader Zonne-energie, de Transitievisie Warmte, het Paraplubestemmingsplan kleine windmolens en de Omgevingsvisie. In de raadsvoorstellen ging het college in op het beoogde effect, de argumenten voor het besluit, de kanttekeningen en risico's, financiën, vervolg en planning en communicatie en participatie.

De raad kon tijdens 'it Petear' van 13 juni 2024 een presentatie bijwonen over de Omgevingsvisie en de Concept Friese energievisie.¹¹⁹

De raad ontving onder ingekomen stukken nieuwsbrieven van de RES-regio Fryslân. Daarnaast ontving de raad een 'Systeemstudie Fryslân' waarin een extern bureau in beeld bracht welke energie-infrastructuur Fryslân nodig heeft om de energie-doelstellingen in 2030 en 2050 te halen.¹²⁰ Ook ontving de raad een uitnodiging vanuit de RES-Fryslân voor verdiepende webinars die plaatsvonden in september en oktober 2022.¹²¹ Tot slot ontving de raad de 'Spiekaart: Van RES naar realisatie!'.¹²²

Vijf raadsleden waren het enigszins eens en zeven raadsleden waren het helemaal eens met de stelling dat de raad tijdig informatie ontving over het proces na de RES 1.0. Eén raadslid vond dit niet aan de orde, want er was geen sprake van besluitvorming. Twee raadsleden wisten het niet of hadden geen mening.

Op de stelling dat de raad voldoende informatie ontving over het proces na de RES 1.0, antwoordde één raadslid het hiermee enigszins oneens te zijn. Vier raadsleden waren het hier enigszins mee eens en zes raadsleden waren het helemaal eens met de stelling. Eén raadslid vond dit niet aan de orde, omdat er geen sprake was van besluitvorming. Drie raadsleden wisten het niet of hadden geen mening.

Het college informeerde de raad halfjaarlijks over de stand van zaken met betrekking tot de energietransitie.¹²³ De NRK trof de Voortgangsrapportage RES 1.0 niet aan in de stukken die naar de raad gingen. De raad kreeg geen informatie over de keuze voor een voortgangsrapportage in plaats van een RES 2.0. Daarom scoorden we de indicator 'informatie' deels voldoende.

Behandeling en tijd

De raad debatteerde over het Beleidskader Zonne-energie op 10 juni 2021. Bij 'it Petear' van 11 november 2021 en 'it Beslút' van 2 december 2021 debatteerde de raad over de Transitievisie

---

¹¹⁹ Agenda noardeastfryslan - It Petear donderdag 13 juni 2024 19:30 - 21:30 - iBabs Publieksporaal, benaderd op 17 april 2025.

¹²⁰ Document noardeastfryslan - 220510 Bijlage 1 - Systeemstudie Fryslân - iBabs Publieksporaal, benaderd op 28 oktober 2024.

¹²¹ <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Reports/Document/1d1729a9-86d0-4393-a1d1-e978bbfbd5a3?documentId=125f320d-7f27-4318-a456-1ecab97bb1e2>, benaderd op 28 oktober 2024.

¹²² [file:///srvhost109100/RedirectedFolders\\$/apietersma/Downloads/Spiekaart%20van%20RES%20naar%20realisatie.pdf](file:///srvhost109100/RedirectedFolders$/apietersma/Downloads/Spiekaart%20van%20RES%20naar%20realisatie.pdf), benaderd op 29 oktober 2024.

¹²³ Gebaseerd op raadsbrief Energietransitie najaar 2024, 1 oktober 2024, kenmerk 2024-177374

warmte.¹²⁴ Het Paraplubestemmingsplan kleine windmolens was onderdeel van het debat van 27 januari 2022.¹²⁵ De raad debatteerde op 11 juli 2024 over de Omgevingsvisie tijdens 'it Beslút'. We scoorden deze indicator voldoende, omdat de raad deze documenten inhoudelijk behandelde.

Eén raadslid was het enigszins oneens, zes raadsleden waren het enigszins eens en vijf raadsleden waren het helemaal eens met de stelling dat er voor de raad voldoende tijd was om het proces na de RES 1.0 te behandelen. Eén raadslid vond dit niet aan de orde, want er was geen sprake van besluitvorming. Twee raadsleden wisten het niet of hadden geen mening.

Op basis van het Reglement van Orde van de gemeente roep de voorzitter van de gemeenteraad op tot een raadsvergadering, en stelt deze de voorlopige agenda en de daarbij behorende stukken ten minste zeven dagen voor de vergadering digitaal ter beschikking.¹²⁶ Het is de NRK niet gebleken dat deze regels niet zijn nageleefd. We scoorden deze indicator daarom voldoende.

Vormgeving en amenderen

De gemeenteraad stelde het Beleidskader Zonne-energie, de Transitievisie Warmte, het Paraplubestemmingsplan kleine windmolens en de Omgevingsvisie vast. Zoals we in tabel 22 weergeven, had de raad de mogelijkheid moties en amendementen in te dienen bij deze stukken. De raad maakte gebruik van deze instrumenten voor het Beleidskader Zonne-energie en de Transitievisie Warmte en diende één amendement en één motie in.

Eén raadslid was het enigszins oneens met de stellingen dat het voor de raad een optie was een effectieve motie of een effectief amendement in te dienen. Vijf raadsleden waren het hier enigszins mee eens en zes raadsleden waren het helemaal eens met beide stellingen. Eén raadslid vond het indienen van moties en amendementen niet aan de orde, omdat er geen sprake was van besluitvorming. Twee raadsleden wisten het niet of hadden geen mening.

De raad had geen mogelijkheid tot vormgeving of amenderen met betrekking tot deelname aan de FET en de keuze voor een voortgangsrapportage in plaats van een RES 2.0. Op basis hiervan, de documentenanalyse en de enquêteresultaten scoorden we de indicatoren 'vormgeving' en 'amenderen' deels voldoende.

Stemmen en tegenstemmen

Twee raadsleden waren het enigszins oneens, drie raadsleden waren het enigszins eens en zeven raadsleden waren het helemaal eens met de stelling dat het voor raadsleden een optie was om effectief tegen de vaststelling van documenten te stemmen gedurende het proces na de RES 1.0. Dit gold alleen voor de door de gemeente Noardeast-Fryslân opgestelde documenten. We scoorden de indicatoren 'stemmen' en 'tegenstemmen' deels voldoende.

---

¹²⁴ Agenda noardeastfryslan - It Debat Transitievisie Warmte donderdag 11 november 2021 20:30 - 22:30 - iBabs Publiekspitaal en Agenda noardeastfryslan - It Beslút donderdag 2 december 2021 19:30 - 22:30 - iBabs Publiekspitaal, benaderd op 17 april 2025.

¹²⁵ Agenda noardeastfryslan - It Beslút donderdag 27 januari 2022 19:30 - 20:30 - iBabs Publiekspitaal, benaderd op 17 april 2025.

¹²⁶ Artikel 11 lid 1 Reglement van orde voor de vergaderingen van de gemeente Noardeast-Fryslân, geldend t/m 30 oktober 2024, <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR621840>, benaderd op 11 november 2024.

3.4.4 Mate van controle

Het vierde thema is de mate waarin volksvertegenwoordigers hun controlerende taak kunnen uitvoeren. De controlefunctie is een uiting van een van de grondregels van het Nederlandse staatsrecht, namelijk het feit dat niemand een bevoegdheid kan uitoefenen zonder verantwoording schuldig te zijn of zonder dat op die uitoefening controle bestaat.¹²⁷ Dit houdt in dat bestuurlijke organen een verantwoordingsplicht hebben tegenover vertegenwoordigende organen. Aan dit thema zijn in de scorekaart vier indicatoren verbonden.

Tabel 24: controlerende taak volksvertegenwoordigers

Indicator	Score RES 1.0	Score proces ná de RES 1.0
Kaderstelling	+	+
Periodieke toetsing	+	+
Verantwoording	±	±
Bijsturen	±	+

Kaderstelling

Met de vaststelling van het Beleidskader Zonne-energie, de Transitievisie Warmte, het Paraplubestemmingsplan kleine windmolens en de Omgevingsvisie stelde de raad (ruimtelijke) kaders voor de energietransitie. Daarom scoorden we deze indicator voldoende.

Periodieke toetsing

Periodieke toetsing is onderdeel van de P&C-cyclus. De gemeente blikt in jaarstukken terug op het voorgaande jaar aan de hand van doelstellingen, activiteiten en voortgang. De gemeenteraad bespreekt de jaarstukken en stelt deze vast. De jaarstukken van 2023 noemen de RES niet. Wel licht het college de voortgang van het doel 'de gemeente Noardeast-Fryslân wekt in 2030 tenminste 70% van de benodigde elektriciteit op een duurzame wijze op' toe door middel van activiteiten en progressie. Zo staat in de jaarstukken onder meer hoeveel energie de gemeente bespaarde en dat er gesprekken werden gevoerd met energiecoöperaties. Ook gaan de jaarstukken in op het doel om in 2050 de gebouwde omgeving in de gemeente aardgasloos te maken. Vrijwel alle activiteiten kregen de kleur 'groen' in de voortgang.¹²⁸

Omdat de jaarstukken ingaan op de doelen van de gemeente met betrekking tot de energietransitie, scoorden we deze indicator voldoende.

Verantwoording

¹²⁷ Belinfante, A.D. en de Reede, J.L. (2015) Beginselen van het Nederlandse staatsrecht. (18e ed) Deventer: Wolters Kluwer. pp. 14 & 15.

¹²⁸ <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/1d78162b-2651-4788-9ae6-6ddbdeefdd15?documentId=83ffebb6-f831-4fb6-a39a-941f5684a6a3&agendatemplId=ba2a399b-198c-44d0-9a66-d5c8d2d9e523>, benaderd op 22 april 2025.

Tijdens het proces ná de RES 1.0 voerden raadsleden meerdere debatten met het college over de in tabel 22 weergegeven documenten. Een kanttekening daarbij is dat de volksvertegenwoordigers alleen hun eigen bestuurders ter verantwoording kunnen roepen en niet bestuurders van andere overheden die bij de Friese Energietafel betrokken zijn. Vanwege deze kanttekening scoorden we de indicator ‘verantwoording’ deels voldoende.

Bijsturen

Volksvertegenwoordigers dienen instrumenten te hebben om de uitvoering van het beleid bij te sturen. De raad gebruikte in het proces na de RES 1.0 dergelijke instrumenten, zoals het indienen van moties en amendementen.

Drie raadsleden waren het enigszins oneens, drie raadsleden waren het enigszins eens en zes raadsleden waren het helemaal eens met de stelling dat de raad de instrumenten die zij ter beschikking heeft, gebruikte om controle uit te oefenen op het proces ná de RES 1.0. Eén raadslid vond dit niet aan de orde en twee raadsleden wisten het niet of hadden geen mening. We scoorden deze indicator voldoende op basis van de documentenanalyse en de enquêteresultaten.

3.4.5 Politiek-bestuurlijk draagvlak

Het vijfde en laatste thema is de mate van *politiek-bestuurlijk draagvlak voor het beleid*. Dit wil zeggen dat er feitelijke steun moet zijn voor het beleid of voor aspecten daarvan.¹²⁹ Aan dit thema zijn in de scorekaart twee indicatoren verbonden.

Tabel 25: politiek-bestuurlijk draagvlak voor beleid

Indicator	Score RES 1.0	Score proces ná de RES 1.0
Stemregels	+	+
Draagvlak	+	+

De documenten waar de raad over kon stemmen, nam de raad aan bij volstrekte meerderheid van uitgebrachte stemmen, zoals de wet dat voorschrijft.¹³⁰ Er is politiek-bestuurlijk draagvlak wanneer een meerderheid van de raadsleden instemt met een besluit. We scoorden beide indicatoren voldoende.

3.4.6 Beleidsresultaten

Het zesde en laatste thema is *beleidsresultaten*. In hoofdstuk 2 kon de NRK nog niet ingaan op de beleidsresultaten van de RES. Het RES-proces in de verschillende regio's is nu een paar jaar onderweg. Hoewel het nog steeds te vroeg is om de beleidsresultaten van de RES volledig in kaart te brengen – de RES loopt immers door tot 2030 – maken we hier in dit onderzoek alvast een begin mee. We legden de gemeente Noardeast-Fryslân schriftelijke vragen voor met betrekking tot de effectiviteit en doelmatigheid van het beleid.

¹²⁹ Pröpper, I. (2013) De aanpak van interactief beleid (3e ed.) Bussum: Uitgeverij Coutinho. p. 51.

¹³⁰ Artikel 30 Gemeentewet.

Voor elk beleid is het van belang te weten of het doeltreffend en doelmatig is. Hiervoor zijn criteria nodig waarop volksvertegenwoordigers het beleid regelmatig kunnen toetsen door middel van evaluaties. Het is voor de democratische legitimiteit belangrijk dat de effectiviteit en doelmatigheid van beleid openbaar zijn. Het thema bevat vier indicatoren.

Tabel 26: beleidsresultaten

Indicator	Score
Criteria	±
Evaluatie	+
Openbaarheid	±
Effectiviteit en doelmatigheid	Niet te beoordelen

Criteria

De gemeente gaf aan met name in het kader van de Warmtevisie uitgangspunten geformuleerd te hebben, waarbij gedacht kan worden aan haalbaarheid en betaalbaarheid. Dit is volgens de gemeente echter niet gekwantificeerd en daarmee dient het niet om de doeltreffendheid en doelmatigheid te toetsen. Het enige kwantificeerbare doel dat de gemeente heeft, is om in 2030 minimaal 70% van de elektriciteit duurzaam op te wekken. Omdat dit het enige criterium is, scoorden we deze indicator deels voldoende.

Evaluatie

Het college informeert de raad over de voortgang van de 70% duurzame opwek door middel van raadsbrieven. Het college betreft daarbij meerdere onderdelen en ontwikkelingen omtrent de energietransitie.¹³¹ Daarnaast gaf de gemeente aan verschillende regelingen te hebben voor energiebesparing die zij continu monitort. We scoorden deze indicator voldoende.

Openbaarheid

De raadsbrieven zijn openbaar. Verder communiceert de gemeente niet richting de gemeenschap over de voortgang van de gemeentelijke energietransitie. We scoorden deze indicator deels voldoende.

Effectiviteit en doelmatigheid

Omdat het doel van minstens 70% duurzame opwek tot 2030 doorloopt, is het te vroeg om iets te zeggen over de effectiviteit en doelmatigheid van het energiebeleid van de gemeente Noardeast-Fryslân. We konden deze indicator niet beoordelen. In de gemeente werd in het najaar van 2024 59% duurzame opwek gerealiseerd. De gemeente gaf aan daarmee op koers te liggen voor de doelstelling van 70%.¹³²

¹³¹ Een voorbeeld hiervan is de brief van 1 oktober 2024, kenmerk 2024, 177374.

¹³² Raadsbrief Energietransitie najaar 2024, 1 oktober 2024, kenmerk 2024-177374 en ambtelijke reactie van 8 september 2025.

3.5 Betrokkenheid van maatschappelijke organisaties

3.5.1 Betrokkenheid stakeholders

Bij het eerste thema staan *de betrokken deelnemers* centraal. Aan dit thema zijn drie indicatoren verbonden.

Tabel 27: betrokken deelnemers

Indicator	Score RES 1.0	Score proces ná de RES 1.0
Actorenanalyse	-	-
Alle relevante stakeholders	Niet te beoordelen	Niet te beoordelen
Aandacht voor 'stille' belanghebbenden	Niet te beoordelen	Niet te beoordelen

De gemeente betrok stakeholders bij het proces ná de RES 1.0, maar voerde geen stakeholderanalyse uit. Daarom scoorden we de eerste indicator onvoldoende. Vanwege het ontbreken van een actorenanalyse, konden we de overige twee indicatoren niet beoordelen.

3.5.2 Openheid agenda

Het tweede thema is *de openheid van de agenda*. Wanneer een agendavormingsproces een open karakter heeft, is het makkelijker voor de stakeholders om in te springen op elementen en signalen uit de samenleving. Zo kunnen zij makkelijker de koers van het beleid bijsturen.¹³³ Aan dit thema zijn tien indicatoren verbonden.

Tabel 28: openheid agenda

Indicator	Score RES 1.0	Score
Er is beleidsruimte	-	±
Rol stakeholders van tevoren bepaald	Niet te beoordelen	-
Bestuur deelt invloed	-	±
Procesafspraken voor besluitvorming	Niet te beoordelen	-
Inbreng deelnemers schriftelijk vastgelegd	Niet te beoordelen	±
Bestuur informeert deelnemers over wat met inbreng gebeurt	Niet te beoordelen	±
Bestuur weegt inbreng stakeholders mee	Niet te beoordelen	±
Bestuur geeft inzicht in afweging	Niet te beoordelen	±
Bestuur informeert deelnemers over stilliggen	n.v.t.	n.v.t.
Bestuurders zijn transparant over input	Niet te beoordelen	±

Het Beleidskader Zonne-energie 2021 lag van 14 januari 2021 t/m 24 februari 2021 ter inzage voor belanghebbenden. De gemeente vermeldde dit tweemaal in de Nieuwe Dockumer Courant en op

¹³³ Beckers, V., Dijkstra, G., Edwards, A. & Fenger, M. (2007) Governance and the democratic deficit. (1e ed) Burlington: Ashgate Publishing Limited, p. 44.

de gemeentelijke website. Daarnaast informeerde de gemeente gericht energiecoöperaties en dorpsbelangen.¹³⁴

De gemeente ontving in totaal acht inspraakreacties. Liander, de provincie Fryslân, een initiatiefnemer en twee 'doarpsbelangen' dienden een reactie in. De overige drie inspraakreacties kwamen van inwoners. De twee 'doarpsbelangen' dienden hun reactie buiten de termijn in, maar uit het oogpunt van zorgvuldigheid en coulance nam de gemeente deze reacties wel mee in de nota. De gemeente voorzag alle inzendingen van een reactie in een nota van inspraak. Welke opmerking afkomstig was van welke organisatie, blijkt niet uit de nota.¹³⁵

De gemeente ziet zichzelf als procesregisseur in de Warmtetransitie, die gesprekken faciliteert met stakeholders. De Transitievisie Warmte is niet eenduidig over de wijze waarop stakeholders betrokken waren bij deze visie. Zo staat op pagina 3 dat de gemeente intensief samenwerkte met een groot aantal stakeholders bij het opstellen van de visie, maar op pagina 24 dat de relevante stakeholders slechts op hoofdlijnen betrokken waren bij het opstellen van de Warmtevisie. De gemeente noemt netbeheerders, woningcoöperaties, energiecoöperaties en energiebedrijven in deze visie partners. De gemeente besprak de visie tijdens meerdere bijeenkomsten met stakeholders en trok samen op met de gemeente Dantumadiel. In de Transitievisie Warmte staat verder dat stakeholders tijdens sessies informatie gaven die de gemeente meewoog in het bepalen van de uitgangspunten.¹³⁶ Wat de inbreng was van deze partners, blijkt niet uit het document.

De gemeente legde het ontwerp Paraplubestemmingsplan kleine windmolens ter inzage. De provincie Fryslân diende hierbij een zienswijze in.¹³⁷ Op basis van deze zienswijze wijzigde de gemeente een artikel in het bestemmingsplan.

De gemeente startte bij het formuleren van de Omgevingsvisie met een interne verkenning. Daarna ging de gemeente in gesprek met inwoners, ondernemers, belangenorganisaties en andere betrokkenen. De gemeente toetste of de gemeenschap zich herkende in de doelen en opgaven die in de verkenning stonden. Partijen werd gevraagd wat zij belangrijk vonden in de leefomgeving en waar ze zorgen over hadden. Daarnaast vroeg de gemeente waar zij voor zichzelf een rol zagen en welke rol zij voor de gemeente zagen.¹³⁸ De gemeente legde de Omgevingsvisie tweemaal ter inzage. De gemeente ontving in totaal 26 reacties. Het is niet duidelijk of de reacties van stakeholders of van inwoners afkomstig zijn.¹³⁹

---

¹³⁴ Gemeente Noardeast-Fryslân, nota van inspraak en ambtshalve wijzigingen concept beleidskader 'zonne-energie 2020 Noardeast-Fryslân' en raadsvoorstel 'vaststelling beleidskader zonne-energie' 10 juni 2021, 2021/Z270649-2020.

¹³⁵ Gemeente Noardeast-Fryslân, nota van inspraak en ambtshalve wijzigingen concept beleidskader 'zonne-energie 2020 Noardeast-Fryslân' en raadsvoorstel 'vaststelling beleidskader zonne-energie' 10 juni 2021, 2021/Z270649-2020.

¹³⁶ Transitievisie Warmte Noardeast-Fryslân: Samen aan de slag voor een aardgasvrij Noardeast-Fryslân, 30 september 2021.

¹³⁷ [Document noardeastfryslan - bijlage II Reactienota zienswijzen Kleine windmolens - avg - iBabs Publieksporaal](#), benaderd op 18 april 2025.

¹³⁸ Ontwerp omgevingsvisie Noardeast-Fryslân, 31 oktober 2023, pp. 8-9.

¹³⁹ Ontwerp-omgevingsvisie Noardeast-Fryslân reactienota, 14 mei 2024.

Er was bij de verschillende documenten enigszins sprake van beleidsruimte voor stakeholders. Ze konden zienswijzen indienen, informatie geven met betrekking tot uitgangspunten en traden in gesprek met de gemeente. Omdat de gemeente niet voor ieder document duidelijk maakte van wie de inbreng afkomstig was, scoorden we de indicatoren ‘beleidsruimte’ en ‘invloed delen’ deels voldoende. Niet in alle gevallen legde Noardeast-Fryslân de inbreng van stakeholders vast, woog de gemeente de inbreng mee, gaf deze inzicht in de afwezig en informeerde het college deelnemers over wat er met hun inbreng gebeurde. De gemeente was daardoor niet volledig transparant. We scoorden deze indicatoren deels voldoende.

De rol van stakeholders bij het bepalen van beleid is niet van tevoren vastgelegd in afspraken. In de Transitievisie Warmte gaat het college wel in op hoe de gemeente de rol van stakeholders in de warmtetransitie ziet. Dit is echter geen rolbepaling in beleid en daarom scoorden we ‘rol stakeholders van tevoren bepaald’ onvoldoende. De NRK vond geen procesafspraken voor de besluitvorming. Ook deze indicator scoorden we onvoldoende. Het proces na de RES 1.0 lag niet stil; deze indicator is niet van toepassing.

3.5.3 Uitlegbaarheid onderhandelingsresultaten

Het derde thema houdt in dat de deelnemers er per saldo *op vooruit gaan* en dat de deelnemers *de resultaten kunnen uitleggen* aan de eigen organisatie en de eigen achterban.¹⁴⁰ Dit thema heeft twee indicatoren.

Tabel 29: uitlegbaarheid onderhandelingsresultaten

Indicator	Score RES 1.0	Score proces ná de RES 1.0
Deelnemers gaan er op vooruit	Niet te beoordelen	Niet te beoordelen
Mitigerende maatregelen	Niet te beoordelen	Niet te beoordelen

Of deelnemers er na het geven van input op vooruit gingen, kon de NRK niet beoordelen. In navolging hiervan kon de NRK niet beoordelen of er mitigerende maatregelen nodig waren.

3.5.4 Behartiging kernwaarden

Het vierde thema borgt dat de deelnemende partijen hun kernwaarden kunnen behartigen. Dit thema kent één indicator.

Tabel 30: behartigen kernwaarden

Indicator	Score RES 1.0	Score proces ná de RES 1.0
Procesafspraken voor beschermen kernwaarden	-	-

De NRK trof geen afspraken aan voor het beschermen van kernwaarden.

¹⁴⁰ de Bruijn, J.A. & ten Heuvelhof, E.F. (2007). Management in netwerken (4e ed.) Den Haag: Uitgeverij Lemma. p. 121.

3.5.5 Hiërarchie en structuur

Bij het vijfde thema staat de manier waarop de verschillende *hiërarchische posities van organisaties* een plaats krijgen binnen het besluitvormingsproces centraal. Binnen samenwerkingsverbanden kunnen overheden in verschillende vormen samenwerken met elkaar, en met belangenorganisaties en bewonersorganisaties. Deze organisaties kennen niet dezelfde structuur, verantwoordelijkheden of bevoegdheden. Het is relevant om binnen het besluitvormingsproces rekening te houden met deze verschillen.

Tabel 31: hiërarchie en structuur

Indicator	Score RES 1.0	Score
Duidelijkheid over de hiërarchische posities van stakeholders	Niet te beoordelen	±
Op de hoogte van afspraken wie welke rol heeft	Niet te beoordelen	Niet te beoordelen
Stakeholders tevreden over deze afspraken en kunnen hierbinnen functioneren	Niet te beoordelen	Niet te beoordelen

Het Beleidskader Zonne-energie en de Omgevingsvisie lagen enkele weken ter inzage. Daarnaast trad de gemeente voor verschillende beleidsstukken in gesprek met stakeholders. Hiervoor zijn geen afspraken gemaakt, maar impliciet is de hiërarchische positie van stakeholders ten opzichte van de gemeente duidelijk. Dit geldt met name wanneer een document ter inzage wordt gelegd. Deze indicator scoorden we deels voldoende. Voor de andere twee indicatoren geldt dat er geen procesafspraken zijn. Deze indicatoren kon de NRK daarom niet beoordelen.

3.5.6 Draagvlak

Bij het zesde thema staat de *mate van draagvlak onder de deelnemers* voor het beleid centraal. Draagvlak is de feitelijke steun voor het beleid of voor aspecten daarvan, door relevante actoren, zowel binnen als buiten de verantwoordelijke organisatie.¹⁴¹

Tabel 32: mate van draagvlak

Indicator	Score RES 1.0	Score proces ná RES 1.0
Gezamenlijke definitie van draagvlak	-	-
Er is draagvlak voor het beleid	Niet te beoordelen	Niet te beoordelen

De NRK vond geen gezamenlijke definitie van draagvlak onder stakeholders. We konden daarom niet beoordelen of er onder stakeholders draagvlak was voor het beleid van de gemeente Noardeast-Fryslân.

¹⁴¹ Pröpper, I. (2013) De aanpak van interactief beleid (3e ed.) Bussum: Uitgeverij Coutinho. p. 51.

3.6

Betrokkenheid van inwoners

3.6.1 Betrokkenheid inwoners

Het eerste thema is de mate van *betrokkenheid van de inwoners*. Voor de invulling van het proces is het van belang om te weten welke inwoners wel of niet aan de onderhandelingstafel zitten en wat hun standpunten zijn. De diepgang van deze actorenanalyse is afhankelijk van de beschikbare tijd, de omgang en de intensiteit van het proces.¹⁴² Dit thema omvat drie indicatoren.

Tabel 33: betrokkenheid inwoners

Indicator	Score RES 1.0	Score proces ná RES 1.0
Actorenanalyse	-	-
Alle relevante inwoners	Niet te beoordelen	Niet te beoordelen
Aandacht voor 'stille' belanghebbenden	Niet te beoordelen	Niet te beoordelen

De gemeente betrok inwoners in het proces ná de RES 1.0, maar voerde geen actorenanalyse uit. Daarom scoorden we de eerste indicator onvoldoende. Zonder actorenanalyse konden we de overige twee indicatoren niet beoordelen.

3.6.2 Openheid agenda

Het tweede thema is de mate van openheid in de agendavorming. Wanneer een agendavormingsproces een open karakter heeft, is het makkelijker voor inwoners om elementen en signalen uit de samenleving naar voren te brengen. Zo kan men makkelijker de koers van het beleid bepalen.¹⁴³ Dit thema bevat tien indicatoren.

Tabel 34: openheid agenda

Indicator	Score RES 1.0	Score proces ná de RES 1.0
Er is beleidsruimte	-	±
Rol inwoners van tevoren bepaald	-	-
Bestuur deelt invloed	-	±
Procesafspraken over besluitvorming	-	-
Inbreng deelnemers schriftelijk vastgelegd	+	±
Bestuur informeert deelnemers over wat met inbreng gebeurt	-	±
Bestuur weegt inbreng inwoners mee	-	±
Bestuur geeft inzicht in afweging	-	±
Bestuur informeert inwoners over stilleggen	n.v.t.	n.v.t.
Bestuurders zijn transparant over input	+	±

¹⁴² Pröpper, I. (2013) De aanpak van interactief beleid (3e ed.) Bussum: Uitgeverij Coutinho. p. 49.

¹⁴³ Beckers, V., Dijkstra, G., Edwards, A. & Fenger, M. (2007) Governance and the democratic deficit. (1e ed) Burlington: Ashgate Publishing Limited, p. 44.

De gemeente organiseerde met betrekking tot het Conceptbeleidskader Zonne-energie bewonersavonden.¹⁴⁴ Het raadsvoorstel vermeldt niet wat de opbrengst van deze avonden was en wat de gemeente ermee deed. Het Beleidskader Zonne-energie lag van 14 januari 2021 tot en met 24 februari 2021 ter inzage. De gemeente informeerde tweemaal over de ter inzagelegging in de Nieuwe Dockumer Courant en op de gemeentelijke website. Inwoners en belanghebbenden konden in deze periode schriftelijk of mondeling hun inspraakreactie indienen bij de gemeenteraad. De gemeente ontving in totaal acht reacties, waarvan drie van inwoners kwamen. In de nota staan de opmerkingen met daarbij de reactie van de gemeente. Welke opmerkingen specifiek van inwoners kwamen, blijkt niet uit de nota.¹⁴⁵

De gemeente ontving één zienswijze met betrekking tot het Paraplubestemmingsplan kleine windmolens. Deze zienswijze was van meerdere inwoners afkomstig.¹⁴⁶

In de Transitievisie Warmte staat dat de gemeente de uitkomsten van een enquête die door de RES-Fryslân was uitgezet, meenam om richting te geven aan de visie. In totaal vulden 241 inwoners van Noardeast-Fryslân deze enquête in. Deze groep was niet representatief voor de gemeente. Naast de enquête die de RES-Fryslân uitzette, zette de gemeente een eigen enquête uit voor de Woonvisie. In deze enquête stonden ook vragen over verduurzaming. Inwoners bleken vooral behoefte te hebben aan financiële prikkels en ondersteuning. Daarnaast hadden inwoners behoefte aan energiebesparende maatregelen en aan onafhankelijk advies.¹⁴⁷ Tijdens het debat van 11 november 2021 over de Transitievisie sprak een inwoner in.¹⁴⁸

Verder betrok de gemeente inwoners niet bij de Transitievisie Warmte. Reden hiervoor was volgens de gemeente dat de visie nog te abstract was en nog te ver van inwoners afstond. Wel organiseerde de gemeente een bewonersavond om de warmtetransitie onder de aandacht te brengen. De gemeente is voornemens om in de vervolgstappen en de wijkuitvoeringsplannen inwoners intensiever te betrekken.¹⁴⁹ Ze geeft aan dat dit al gebeurt in onder andere Proeftuin Aardgasvrije Wijken Eanjum en het Wijkuitvoeringsplan Dokkum Fûgellân.¹⁵⁰

De gemeente legde het Concept Paraplubestemmingsplan kleine windmolens ter inzage. Eén inwoner diende hierbij een zienswijze in.¹⁵¹ De gemeente formuleerde in de reactienota een antwoord op de zienswijzen van de inwoner, maar zag geen aanleiding het bestemmingsplan aan te passen.

---

¹⁴⁴ Gemeente Noardeast-Fryslân, raadsvoorstel 'vaststelling beleidskader zonne-energie' 10 juni 2021, 2021/Z270649-2020.

¹⁴⁵ Gemeente Noardeast-Fryslân, nota van inspraak en ambtshalve wijzigingen concept beleidskader 'zonne-energie 2020 Noardeast-Fryslân'.

¹⁴⁶ <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/53a67cf0-dcf4-4a0d-bbe5-af2747245e7?documentId=b9655514-1a23-4b88-922d-d774204599b1&agendaltemId=8d8ad1c0-dc79-41ff-b3df-80e367ad869c>, benaderd op 18 november 2024.

¹⁴⁷ Transitievisie Warmte Noardeast-Fryslân 2021.

¹⁴⁸ [Agenda noardeastfryslan - It Debat Transitievisie Warmte donderdag 11 november 2021 20:30 - 22:30 - iBabs Publiekspitaal](#), benaderd op 18 april 2025.

¹⁴⁹ Transitievisie Warmte Noardeast-Fryslân 2021.

¹⁵⁰ Gebaseerd op de ambtelijke reactie van 8 september 2025.

¹⁵¹ [Document noardeastfryslan - bijlage II Reactienota zienswijzen Kleine windmolens - avg - iBabs Publiekspitaal](#), benaderd op 18 april 2025.

De gemeente zette een enquête onder inwoners uit om input te ontvangen voor de Omgevingsvisie, 441 inwoners vulden de enquête in.¹⁵² Zestien inwoners gaven aan ‘milieuvriendelijke energie en duurzame innovatie’ als wenselijke verbetering te zien. Twaalf inwoners zagen mogelijkheden en kansen om ‘duurzame energie te stimuleren.’ De gemeente legde de Ontwerp-Omgevingsvisie ter inzage en ontving 26 zienswijzen. Ambtenaren stelden een reactienota op.¹⁵³

De gemeente Noardeast-Fryslân bood inwoners op verschillende momenten de mogelijkheid iets te zeggen over beleidsstukken in het proces na de RES 1.0. Die momenten deden zich voor in de vorm van een bewonersbijeenkomst, verschillende enquêtes en ter inzageleggingen van een aantal beleidsstukken. De NRK vond geen procesafspraken omtrent de rol van inwoners en de besluitvorming. Deze indicatoren scoorden we daarom onvoldoende. Omdat de gemeente niet voor ieder document duidelijk maakte van wie de inbreng afkomstig was, scoorden we de indicatoren ‘beleidsruimte’ en ‘invloed delen’ deels voldoende. Niet in alle gevallen legde Noardeast-Fryslân de inbreng van inwoners vast, woog de gemeente de inbreng mee, gaf deze inzicht in de afwezig en informeerde het college inwoners over wat er met hun inbreng gebeurde. De gemeente was daardoor niet volledig transparant. We scoorden deze indicatoren deels voldoende. Het proces na de RES 1.0 lag niet stil. Deze indicator is niet van toepassing.

3.6.3 Uitlegbaarheid onderhandelingsresultaten

Het derde thema is de mate waarin deelnemers *de onderhandelingsresultaten kunnen uitleggen* aan de achterban. Dat wil zeggen dat de deelnemende inwoners de uitkomsten van het proces moeten kunnen uitleggen en verantwoorden en hier eventueel de tijd en ruimte voor moeten krijgen. Dit thema heeft twee indicatoren.

Tabel 35: uitlegbaarheid onderhandelingsresultaten

Indicator	Score RES 1.0	Score proces ná de RES 1.0
Deelnemers gaan er meer op vooruit dan achteruit	Niet te beoordelen	Niet te beoordelen
Mitigerende maatregelen	Niet te beoordelen	Niet te beoordelen

Of deelnemers er na het geven van input op vooruit gingen, kon de NRK niet beoordelen. In navolging hiervan kon de NRK niet beoordelen of er mitigerende maatregelen nodig waren.

3.6.4 Behartiging kernwaarden

Het vierde thema is de mate waarin deelnemers hun *kernwaarden kunnen behartigen*. Kernwaarden zijn normen en waarden van een organisatie, gemeenschap of persoon die haar

¹⁵² <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/1d78162b-2651-4788-9ae6-6ddbdeefdd15?documentId=a1db419c-b1a9-46ba-8972-a8fb1e58954f&agendaltemId=2819a452-3241-4253-931c-448bd7cdc765>, benaderd op 18 november 2024.

¹⁵³ <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/1d78162b-2651-4788-9ae6-6ddbdeefdd15?documentId=0eeabd60-45da-4893-a6dd-4f1e9ddb59ef&agendaltemId=2819a452-3241-4253-931c-448bd7cdc765>, benaderd op 18 november 2024.

bestaansrecht raken. Het beschermen van kernwaarden is een belangrijke spelregel binnen het managen van een netwerk.¹⁵⁴ Dit is de enige indicator van dit thema.

Tabel 36: beschermen kernwaarden

Indicator	Score RES 1.0	Score proces ná de RES 1.0
Procesafspraken voor bescherming kernwaarden	-	-

De NRK vond geen procesafspraken voor het beschermen van kernwaarden. Deze indicator scoorden we daarom onvoldoende.

3.6.5 Hiërarchie en structuur

Het vijfde thema is de mate waarin de verschillende *hiërarchische posities van de deelnemers* aan een proces aandacht krijgen. Overheden en inwoners kennen niet dezelfde structuur, verantwoordelijkheden of bevoegdheden. Het is relevant om binnen het besluitvormingsproces rekening te houden met deze verschillen. Dit thema heeft drie indicatoren.

Tabel 37: hiërarchie en structuur

Indicator	Score RES 1.0	Score proces ná de RES 1.0
Duidelijkheid over de hiërarchische posities van deelnemers	±	±
Op de hoogte van de afspraken wie welke rol heeft	Niet te beoordelen	Niet te beoordelen
Deelnemers zijn tevreden over deze afspraken en kunnen hierbinnen functioneren	Niet te beoordelen	Niet te beoordelen

Inwoners maakten gebruik van hun wettelijke mogelijkheid om zienswijzen in te dienen. Bij het indienen van een zienswijze is de hiërarchische positie van inwoners ten opzichte van de gemeente impliciet duidelijk. We scoorden de eerste indicator daarom deels voldoende. De NRK vond geen procesafspraken over de rolverdeling. De overige twee indicatoren konden we daarom niet beoordelen.

3.6.6 Draagvlak

Het zesde en laatste thema omvat de mate van *draagvlak*. Draagvlak is de feitelijke steun voor het beleid of voor aspecten daarvan, door relevante actoren, zowel binnen als buiten de organisatie.¹⁵⁵ Dit thema heeft twee indicatoren.

Tabel 38: mate van draagvlak

Indicator	Score RES 1.0	Score proces ná de RES 1.0
Gezamenlijke definitie van draagvlak	-	-
Er is draagvlak voor het beleid	Niet te beoordelen	Niet te beoordelen

¹⁵⁴ de Bruijn, J.A. & ten Heuvelhof, E.F. (2007). Management in netwerken (4e ed.) Den Haag: Uitgeverij Lemma. p. 118.

¹⁵⁵ Pröpper, I. (2013) De aanpak van interactief beleid (3e ed.) Bussum: Uitgeverij Coutinho. p. 51.

De NRK vond geen gezamenlijke definitie van draagvlak onder inwoners. We konden daarom niet beoordelen of er onder inwoners draagvlak was voor het beleid van de gemeente Noardeast-Fryslân.

3.7 Samenvattende bevindingen

- **Volksvertegenwoordigers**

De gemeenteraad stelde het Beleidskader Zonne-energie, de Transitievisie Warmte, het Paraplubestemmingsplan kleine windmolens en de Omgevingsvisie vast. De raad maakte bij de besluitvorming omtrent deze documenten gebruik van de mogelijkheid moties en amendementen in te dienen. De gemeenteraad van Noardeast-Fryslân was niet betrokken bij de keuze voor een Voortgangsrapportage in plaats van een RES 2.0. De NRK vond de Voortgangsrapportage niet in de raadsstukken.

- **Stakeholders**

Stakeholders konden een zienswijze indienen met betrekking tot de Beleidskader Zonne-energie. De rol van stakeholders bij de Transitievisie Warmte is niet duidelijk. Enerzijds spreekt deze visie van een intensieve samenwerking van gemeente en stakeholders, anderzijds geeft de visie aan dat stakeholders op hoofdlijnen betrokken waren. Daarnaast legde de gemeente verschillende documenten ter inzage. Het is niet voor ieder document duidelijk wat de inbreng van stakeholders was en wat de gemeente daarmee deed.

- **Inwoners**

De gemeente organiseerde bewonersavonden, zette enquêtes uit en legde meerdere documenten ter inzage. Het is niet voor ieder document duidelijk wat de inbreng van inwoners was en wat de gemeente daarmee deed.

Bestuurlijke reactie

Noordelijke Rekenkamer

Uw brief van: 29 januari 2026
Uw kenmerk: 2024-120646

Ons postadres: Postbus 1
9100 AA Dokkum
Ons telefoonnr: (0519) 29 88 88 (06) 120
Ons whatsapp nr: 830 46 [info@noardeast-
fryslan.nl](https://www.whatsapp.com/business/profile/83046info@noardeast-fryslan.nl)
Ons e-mailadres: fryslan.nl 2026-030021
Ons kenmerk: www.noardeast-
fryslan.nl
Website:

Behandeld door:
Datum: 17 februari 2026
Datum: 19 februari 2026
verzending:

26

Onderwerp: Bestuurlijke reactie college Noardeast-Fryslân onderzoek
Regionale Energiestrategie

VERZONDEN I O FEB 20

Geachte meneer van Slooten,

Hierbij ontvangt u de bestuurlijke reactie van het college van B&W van de gemeente Noardeast-Fryslân ten aanzien van uw onderzoek naar de democratische legitimiteit van de Regionale Energiestrategie (RES).

De scope van uw onderzoek geeft de daadwerkelijke participatie niet volledig weer

In uw onderzoek bent u transparant over de scope van het onderzoek. Tegelijkertijd merken wij op dat deze scope gevolgen heeft voor het beeld dat geschetst wordt van de daadwerkelijk uitgevoerde participatie. Specifiek gaat het om de volgende punten.

U onderzocht alleen de gemeentelijke participatie, en niet de participatie die vanuit de Friese RES is geïnitieerd.

- Vanuit de Friese RES is op verschillende manieren ingezet op participatie. Denk bijvoorbeeld aan de campagne 'Kies voor Jelte', waarbij inwoners hun zorgen omtrent de Friese energietransitie konden delen. Ook inwoners van de gemeente Noardeast-Fryslân hebben hierop gereageerd. Deze betrokkenheid is niet meegenomen in het rekenkameronderzoek.
- Daarnaast is vanuit de Friese RES een samenwerkingsverband van maatschappelijke organisaties opgezet: de Friese Energiealliantie (FEA). Denk bijvoorbeeld aan organisaties als IJs Koöperasje, LTO Noord en de Friese Milieufederatie. Zij zijn in alle fases van de RES betrokken geweest bij de besluitvorming. Omdat deze maatschappelijke organisaties ook actief zijn in onze gemeente, hebben zij ook de belangen van deze partijen binnen Noardeast-Fryslân kunnen borgen in het RES-proces.
Helaas valt dit wederom niet binnen het rekenkameronderzoek.
- Samenvattend betekent dit dat alle participatie die de Friese overheden en andere partners gezamenlijk hebben uitgevoerd niet meetelt in het onderzoek, terwijl juist de provinciale samenwerking op participatie van groot belang was.

U onderzocht alleen het besluit voor de RES 1.0, en niet het besluit dat daar aan ten grondslag lag.

- Voor de gemeenteraad was het besluit omtrent de RES 1.0 van minder belang dan het besluit dat daar aan ten grondslag lag. Voorafgaand aan de RES 1.0 heeft de raad van Noardeast-Fryslân namelijk haar eigen duurzame ambitie vastgesteld. Namelijk om in 2030 minimaal 70% van de benodigde elektriciteit te verduurzamen. Deze ambitie is 1-op-1 vertaald in de ambitie van de RES 1.0.
Dit terwijl u concludeert dat de gemeenteraad géén directe invloed had op het RES-bod. Met de wetenschap van de eerder vastgestelde ambitie is die conclusie niet helemaal juist, waardoor de daadwerkelijke participatie wordt onderschat in het onderzoeksrapport.

U onderzocht alleen de participatie die is vastgelegd in beleidsdocumenten, en niet de geconcretiseerde participatie in de uitvoering.

e Voor de gemeentelijke warmtetransitie is in 2021 de Transitievisie Warmte vastgesteld. Daarin stond, zoals u ook benoemt, dat de gemeente in de warmtetransitie intensief wil inzetten op participatie. Tegelijkertijd vond u te weinig bewijs voor die claim in de Transitievisie Warmte zelf. Dat klopt inderdaad, omdat - zoals de visie ook aangeeft - de participatie bij het overkoepelende beleid nog extensief is, en steeds intensiever wordt naarmate we dichterbij de uitvoering komen. Zo heeft de gemeente de afgelopen jaren in meerdere uitvoeringsprojecten, zoals de Proeftuin Aardgasvrije Wijken Eanjum en het Wijkuitvoeringsplan Dokkum Fûgellân, bewoners en andere belanghebbenden intensief betrokken. Denk aan meerdere bewonersavonden waar honderden inwoners op afkwamen. Hoewel dit wel kort genoemd wordt in het eindrapport, is het geen onderdeel van de hoofdconclusies.

Eén van de deelconclusies komt niet geheel overeen met conclusies elders in het rapport

Los op de discussie omtrent de scope, wijzen we u nog graag op een tegenstrijdigheid in het rapport. In de deelconclusie 3 (pagina 5) geeft u aan de gemeente niet inging op de reacties van inwoners op de gemeentelijke ambitiebepaling. Dit terwijl op pagina 36 terecht wordt opgemerkt dat de gemeente wél reageerde op deze inspraakreacties. Wij verzoeken u dit tevens te verwerken in de deelconclusies.

Democratische legitimiteit van de energietransitie van de komende jaren

Aangezien we nog steeds in 'de fase na de RES 1.0' zitten, is het tot slot goed om te vermelden hoe de gemeente de participatie omtrent de energietransitie de komende jaren vormgeeft. Onlangs heeft de gemeenteraad een startnotitie voor haar gemeentelijke energieprogramma vastgesteld. Dit energieprogramma gaat in op de energietransitie voor de komende 10 jaar. Daarbij wordt intensief ingezet op participatie. Denk aan een burgerforum voor het overkoepelende beleid en aan Omgevingsadviesraden bij de energiehub van Hallum en Dokkum Betterwird. Bovendien zorgt het gemeentelijke energieprogramma ervoor dat de raad meer grip krijgt op haar eigen energietransitie, conform één van de aanbevelingen van uw onderzoek. Ook het verwerken van reacties van belanghebbenden in een participatieverslag is onderdeel van het energieprogramma (en ook onderdeel van het warmteprogramma waar parallel aan wordt gewerkt), waarmee een aanvullende aanbeveling van uw onderzoek reeds is geborgd. Het gros van de tekortkomingen die u signaleert, wordt dus al ingevuld in het aankomende beleid. Daarmee werkt de gemeente actief aan de democratische legitimiteit van haar energietransitie.

Met vriendelijke groet,

Burgemeester en wethouders van Noardeast-Fryslân

Nawoord

Geachte leden van de raad,

Naar aanleiding van de bestuurlijke reactie van het college merken wij op dat er meer bekend en onderzocht is dan u uit die reactie kunt opmaken. In het onderzoek is vastgesteld dat de maatschappelijke participatie rond de RES 1.0 en het proces daarvoor en daarna beperkter is geweest dan in de geest van het Klimaatakkoord is beoogd. Dit is één van de redenen waarom er geconcludeerd is dat de democratische legitimiteit onvoldoende is geborgd.

Wij adviseren u daarom niet alleen kennis te nemen van de reactie van het college, maar vooral ook te kijken naar de aanbevelingen uit het rapport en daar het college op te bevragen. Juist daar zitten de leermomenten die nodig zijn om maatschappelijke participatie en de rol van de raad in toekomstige trajecten te versterken. In de bestuurlijke reactie gaat het college aan een deel van deze aanbevelingen voorbij.

Hieronder geven wij een korte reactie op de vijf punten die het college in zijn brief benoemt.

1. “U onderzocht alleen de gemeentelijke participatie”

Het onderzoek beoordeelt primair hoe de gemeente Noardeast-Fryslân de democratische legitimiteit borgde. Regionale participatie is daarbij niet genegeerd: de enquête/campagne ‘Kies voor Jelte’ en de rol van de Friese Energietafel/FEA zijn in het rapport wel degelijk benoemd en beschreven; ze wegen niet mee in het oordeel over de democratische legitimiteit in de gemeente. Het punt is dat deze (beperkte) regionale participatiemogelijkheden echt wat anders zijn dan mogelijkheden die de gemeente zelf organiseert om de democratische kwaliteit van de gemeentelijke inbreng te borgen. In de scores is daarom gekeken naar wat de gemeente en de raad hierin zelf hebben gedaan en vastgelegd.

2. “U onderzocht alleen het besluit over RES 1.0”

Het onderzoek is niet beperkt tot uitsluitend de RES 1.0-documenten. Er is ook gekeken naar de onderliggende besluitvorming en relevante raadsstukken die samen de basis vormen onder de gemeentelijke bijdrage aan de RES. In het rapport (H2 blz. 19) is een uitgebreide bronnenlijst opgenomen, waarin ook stukken voorkomen waar het college naar verwijst. De kern blijft: ondanks besluitvorming over enkele RES-stukken had de raad beperkte invloed op de feitelijke inbreng van het college in het regionale bod.

3. “U onderzocht alleen participatie die is vastgelegd in beleidsdocumenten”

In het rapport is onderscheid gemaakt tussen beleidsparticipatie en participatie in de uitvoering. Het onderzoek richt zich op democratische legitimiteit, en dat vraagt om navolgbaarheid: wie is wanneer betrokken, welke afwegingen zijn gemaakt en hoe is teruggekoppeld wat er met inbreng is gebeurd. Dat raakt per definitie vooral de beleids- en besluitvormingsfase. Participatie die alleen in uitvoeringsprojecten plaatsvindt kan waardevol zijn, maar is niet hetzelfde als meedenken over koers, keuzes en kaders. Dat een gemeente beleidsparticipatie beperkt organiseert, is uiteindelijk ook een bestuurlijke keuze.

4. “Eén deelconclusie komt niet geheel overeen”

Dit punt erkennen wij. De onderliggende informatie is erg laat aangeleverd en is vervolgens wel verwerkt in het rapport, maar helaas niet in de deelconclusie. Dit is en in de huidige versie van het rapport is dit verduidelijkt, zodat de deelconclusie aansluit bij de onderliggende beschrijving. Dit doet overigens niets af aan de hoofdconclusie en de kern van de aanbevelingen.

5. “Democratische legitimiteit van de energietransitie”

Wij waarderen dat het college de energietransitie breder plaatst dan alleen de RES. Tegelijk is het belangrijk om te benadrukken dat “goede participatie” meer is dan communicatie of het noemen van voorbeelden uit de uitvoeringspraktijk. Het rapport noemt meerdere criteria voor goede participatie, waaronder: tijdige betrokkenheid, heldere rolverdeling, inzicht in afwegingen, en structurele terugkoppeling.

Wij adviseren de raad daarom om vooral te kijken naar de aanbevelingen in het rapport die het college nog niet concreet heeft opgepakt, omdat juist daar de belangrijkste leermomenten zitten.

Bronnenlijst

- [Agenda noardeastfryslan - It Beslút donderdag 10 juni 2021 19:30 - 22:30 - iBabs Publieksporaal.](#)
- [Agenda noardeastfryslan - It Beslút donderdag 11 juli 2024 13:00 - 18:30 - iBabs Publieksporaal, punt 12.](#)
- [Agenda noardeastfryslan - It Beslút donderdag 18 februari 2021 19:30 - 22:30 - iBabs Publieksporaal, punt 8.](#)
- [Agenda noardeastfryslan - It Beslút donderdag 18 februari 2021 19:30 - 22:30 - iBabs Publieksporaal.](#)
- [Agenda noardeastfryslan - It Beslút donderdag 2 december 2021 19:30 - 22:30 - iBabs Publieksporaal.](#)
- [Agenda noardeastfryslan - It Beslút donderdag 27 januari 2022 19:30 - 20:30 - iBabs Publieksporaal.](#)
- [Agenda noardeastfryslan - It Debat Transitievisie Warmte donderdag 11 november 2021 20:30 - 22:30 - iBabs Publieksporaal](#)
- [Agenda noardeastfryslan - It Debat Transitievisie Warmte donderdag 11 november 2021 20:30 - 22:30 - iBabs Publieksporaal.](#)
- [Agenda noardeastfryslan - It Debat woensdag 27 januari 2021 20:30 - 21:30 - iBabs Publieksporaal.](#)
- [Agenda noardeastfryslan - It Petear donderdag 13 juni 2024 19:30 - 21:30 - iBabs Publieksporaal.](#)
- [Agenda noardeastfryslan - It Petear woensdag 8 april 2020 19:30 - 21:30 - iBabs Publieksporaal, Agenda noardeastfryslan - It Petear woensdag 8 april 2020 19:30 - 21:30 - iBabs Publieksporaal Agenda noardeastfryslan - It Petear Omgevingsvisie en Regionale Energie Strategie dinsdag 11 mei 2021 19:30 - 20:30 - iBabs Publieksporaal.](#)
- Algemene wet bestuursrecht.
- Ambtelijke reactie van 8 september 2025.
- Beckers, V., Dijkstra, G., Edwards, A. & Fenger, M. (2007) Governance and the democratic deficit. (1e ed) Burlington: Ashgate Publishing Limited.
- Belinfante, A.D. en de Reede, J.L. (2015) Beginselen van het Nederlandse staatsrecht. (18e ed) Deventer: Wolters Kluwer.
- Brief van 16 februari 2021, kenmerk Z297383-2020.
- Brief van 1 oktober 2024, kenmerk 2024, 177374.
- Coalitieagenda 2019-2022, 'Trochpakke! Mei elkoar foarút'..
- Concept Friese Energievisie.
- de Bruijn, J.A. & ten Heuvelhof, E.F. (2007). Management in netwerken (4e ed.) Den Haag: Uitgeverij Lemma.
- [Document noardeastfryslan - 211202 Moasje - FNP - Griengas \(TFW\) - ynlutsen - iBabs Publieksporaal.](#)

- Document noardeastfryslan - 220510 Bijlage 1 - Systeemstudie Fryslân - iBabs Publieksporaal.
- Document noardeastfryslan - Beslutelist It Beslút 11 july 2024 - iBabs Publieksporaal.
- Document noardeastfryslan - bijlage II Reactienota zienswijzen Kleine windmolens - avg - iBabs Publieksporaal.
- Document noardeastfryslan - bijlage II Reactienota zienswijzen Kleine windmolens - avg - iBabs Publieksporaal.
- Document noardeastfryslan - Raadsvoorstel Friese Energievisie - iBabs Publieksporaal.
- Document noardeastfryslan - Raadsvoorstel Friese Energievisie - iBabs Publieksporaal.
- Friese Energietafel, Concept Friese energievisie, 22 april 2024, <https://frieseeenergietafel.nl/files/2.-250424-concept-energievisie-nl.pdf>.
- Friese Energietafel, Uw vragen over het toekomstige Friese energiesysteem beantwoord, Kennisdocument ten behoeve van de Friese Energievisie
- Friese Energietafel. (2023). Voortgangsrapportage RES 1.0 Fryslân.
- Gemeente Leeuwarden, Brief van Sybrand van Haersma Buma aan Ingrid van der Vegte, Onderwerp: Verzoek bevestiging samenwerking tussen de overheden en FEA m.b.t de Friese Energietafel, 18 juli 2023.
- Gemeente Noardeast_Fryslân, Beleidskader Zonne-energie 2020, 3 mei 2021.
- Gemeente Noardeast-Fryslân, coalitieakkoord 2022-2026, Ferbûn mei de mienskip.
- Gemeente Noardeast-Fryslân, coalitieakkoord 2024-2026, Foar de mienskip.
- Gemeente Noardeast-Fryslân, nota van inspraak en ambtshalve wijzigingen concept beleidskader 'zonne-energie 2020 Noardeast-Fryslân'
- Gemeente Noardeast-Fryslân, omgevingsvisie 1.0, 13 mei 2024.
- Gemeente Noardeast-Fryslân, raadsagenda 'In nije dei, mei elkoar foarút', december 2018.
- Gemeente Noardeast-Fryslân, raadsbesluit 18 februari 2021, zaaknummer Z297383-2020.
- Gemeente Noardeast-Fryslân, raadsbesluit 2021/Z310814-2021, instemmen RES 1.0
- Gemeente Noardeast-Fryslân, raadsbesluit Z262986-2020.
- Gemeente Noardeast-Fryslân, raadsvoorstel 'vaststelling beleidskader zonne-energie' 10 juni 2021, 2021/Z270649-2020.
- Gemeente Noardeast-Fryslân, raadsvoorstel 18 februari 2021, 2021/Z297383-2020 inclusief getekend raadsbesluit.
- Gemeente Noardeast-Fryslân, raadsvoorstel 19 januari 2021, 2021/Z297383-2020 inclusief getekend raadsbesluit 18 februari 2021.
- Gemeente Noardeast-Fryslân, raadsvoorstel voor de vergadering van 27 mei 2021, zaaknummer Z310814-2021.
- Gemeente Noardeast-Fryslân, raadvoorstel 24 oktober 2024, 2024-227182.
- Gemeenteraad Noardeast-Fryslân, raadsvoorstel 24 maart 2020 Z262986-2020, inclusief getekend raadsvoorstel 23 april 2020.
- Gemeenteraad Noardeast-Fryslân, raadsvoorstel 26 april 2021, 2021/Z310814-2021 inclusief getekend raadsbesluit 27 mei 2021.
- Gemeentewet.

- Hendriks, F., Ostaaijen, J. van en Boogers, M. (2011). Legitimiteitsmonitor Democratisch Bestuur, Naar een metamonitor van de legitimiteit van het democratisch bestuur in Nederland. Den Haag: Ministerie van BZK.
- https://cuatro.sim-cdn.nl/fryslan/uploads/gs_besluitenlijst_10-12-2024_0.pdf?cb=CukmCvFf.
- <https://frieeseenergietafel.nl/actueel/fryslan-pakt-regie-op-energiesysteem-van-de-toekomst>.
- <https://frieeseenergietafel.nl/over-ons/organisatie-partners/fea>.
- <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/1d78162b-2651-4788-9ae6-6ddbdeefdd15?documentId=83ffebb6-f831-4fb6-a39a-941f5684a6a3&agendaltemId=ba2a399b-198c-44d0-9a66-d5c8d2d9e523>.
- <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/aa45c1d3-966e-414a-ba40-595f9c5fa7e2?documentId=7cb84f83-2fac-43f1-b4fa-a9f21cb05780&agendaltemId=2a70e32b-84a8-410f-b4f5-a13070010ec7>.
- <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/0620e77b-a43d-4055-8f5c-a112a1b43352?documentId=7ae756f8-70f3-4d3f-b117-47110b5f2e48&agendaltemId=1ee99805-4f35-4413-83c5-9f2d8a3b94ed>.
- <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/8332ccf9-366f-4efc-8cee-3fb724570bdf?documentId=f75d244c-e8c5-4eb2-bf60-5fd924f159e7&agendaltemId=1505ba6e-7fd0-4a87-9651-47054f7d617e>.
- <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/aa45c1d3-966e-414a-ba40-595f9c5fa7e2?documentId=7cb84f83-2fac-43f1-b4fa-a9f21cb05780&agendaltemId=2a70e32b-84a8-410f-b4f5-a13070010ec7>.
- <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/df79d9ef-ca31-4500-97b5-3c834f37529e?documentId=02857882-d02c-4e13-b9cb-a50e54c5c437&agendaltemId=eb1ecaa4-af76-4c9e-a734-99c4036985d8>.
- <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/0620e77b-a43d-4055-8f5c-a112a1b43352?documentId=2767e0b8-0247-43a8-b21c-5d487d33b89f&agendaltemId=1ee99805-4f35-4413-83c5-9f2d8a3b94ed>.
- <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/66a377c3-69f8-4260-8246-f2b097818996?documentId=a969bee3-6d57-41ce-85bf-491584cca056&agendaltemId=706f9036-791b-457f-a8e5-9f0eb6fe60a1>.
- <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/1eeb9156-c230-475d-853f-09fd9757e135?documentId=18803dd2-5484-4c11-8e43-d0143675c652&agendaltemId=35944cf8-ede0-4af8-94de-f6e9871943f8>, punt 6.
- <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/53a67cf0-dcf4-4a0d-bbe5-af27472455e7?documentId=b9655514-1a23-4b88-922d-d774204599b1&agendaltemId=8d8ad1c0-dc79-41ff-b3df-80e367ad869c>.
- <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/1d78162b-2651-4788-9ae6-6ddbdeefdd15?documentId=a1db419c-b1a9-46ba-8972-a8fb1e58954f&agendaltemId=2819a452-3241-4253-931c-448bd7cdc765>.

- <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/1d78162b-2651-4788-9ae6-6ddbdeefdd15?documentId=0eeabd60-45da-4893-a6dd-4f1e9ddb59ef&agendaltemId=2819a452-3241-4253-931c-448bd7cdc765>.
- <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Index/1d78162b-2651-4788-9ae6-6ddbdeefdd15>.
- <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Index/6e008a17-3be3-4e29-9d88-caf09c234ec3>.
- <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Index/fe3e9a32-20ab-4ca4-8ab6-3e48f4c7c52f>.
- <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Reports/Document/1d1729a9-86d0-4393-a1d1-e978bbfbd5a3?documentId=125f320d-7f27-4318-a456-1ecab97bb1e2>.
- <https://noardeastfryslan.bestuurlijkeinformatie.nl/Reports/Document/f8d83c71-09e2-48ab-a208-4d6ef02ad3c5?documentId=b082a6b1-be59-446d-81e0-8767ed64ae19>.
- <https://smallingerland.notubiz.nl/document/12439487/1#search=%22samenwerkingsdocument%20Friese%20energietafel%22>.
- Jaarstukken Noardeast-Fryslân 2022.
- Kennisdocument ten behoeve van Friese Energievisie.
- Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. (2019). Klimaatakkoord. Den Haag: Ministerie van Economische Zaken en Klimaat,
- Nationaal Programma RES, Een plan m.e.r. voor de Regionale Energie Strategie? Zijn RES documenten plan m.e.r. plichtig?
- Nationaal Programma RES, Handreiking Regionale Energiestrategie update 2022.
- Noordelijke Rekenkamer. (2021). Regionale democratie vergt energie Fryslân, pp. 17-19.
- NPRES. (2019). *Handreiking 1.1*. Den Haag: NPRES.
- NPRES. (2020). *'Wat als'-situaties*. Den Haag: NPRES.
- Omgevingsbesluit.
- Omgevingswet.
- Ontwerp omgevingsvisie Noardeast-Fryslân, 31 oktober 2023.
- Ontwerp-omgevingsvisie Noardeast-Fryslân reactienota, 14 mei 2024.
- Pröpper, I. (2013) De aanpak van interactief beleid (3e ed.) Bussum: Uitgeverij Coutinho. p. 51.
- Raadsbrief Energietransitie najaar 2024, 1 oktober 2024, kenmerk 2024-177374.
- Raadsvoorstel 'vaststelling beleidskader zonne-energie' 10 juni 2021, 2021/Z270649-2020.
- Reglement van orde voor de vergaderingen van de gemeente Noardeast-Fryslân, geldend t/m 30 oktober 2024, <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR621840>, benaderd op 11 november 2024.
- RES Fryslân, Achtergronddocumenten RES 1.0, 1 april 2021, [Document noardeastfryslan - Bijlage 2 - RES Fryslân 1.0 \(Nederlands\) - iBabs Publieksporaal](#)
- RES Fryslân, Achtergronddocumenten RES 1.0, 1 april 2021.
- RES Fryslân, versie 1.0, 1 april 2021.
- RES-regio Fryslân. (2021). Regionale Energiestrategie Fryslân.
- Samenwerkingsovereenkomst Friese Energietafel 2022-2030.
- Startnotitie Energietransitie, 1 december 2020.

- Transitievisie Warmte Noardeast-Fryslân 2021.
- Transitievisie Warmte Noardeast-Fryslân: Samen aan de slag voor een aardgasvrij Noardeast-Fryslân, 30 september 2021.
- Tweede Kamer, vergaderjaar 2000–2001, 27 751, nr. 3, p. 49.
- Tweede Kamer, vergaderjaar 2022-2023, 36 210, nr. 3, p. 18.
- [vb_NL.IMRO.1970.BpKleinewindmolens-VA01.pdf](#) en [Paraplubestemmingsplan kleine windmolens gemeente Noardeast-Fryslân: Regels](#), geraadpleegd op 28 oktober 2024.
- VNG Model Reglement van orde voor vergaderingen en andere werkzaamheden van de raad.
- Voortgangsrapportage RES 1.0 Fryslân, juni 2023.
- Voortgangsrapportage RES Fryslân juni 2025.

Bijlage 1: scorekaart democratische legitimiteit

Representatieve democratie

	Thema	Indicator
Input legitimiteit	Verankering van het onderwerp in verkiezingsprogramma's of bestuursakkoorden	Het onderwerp is als een belangrijk thema behandeld tijdens de campagne, bijvoorbeeld in debatten of op sociale media.
		Politieke partijen hebben het onderwerp genoemd in het verkiezingsprogramma.
		Het onderwerp vindt navolgbaar een plek in het bestuursakkoord.
		Volksvertegenwoordigers slagen erin hun plannen in beleid om te zetten.
	Open agenda	Volksvertegenwoordigers hebben beleidsruimte.
		Het bestuur stelt de volksvertegenwoordigers op de hoogte van de manier waarop ze bij de besluitvorming worden betrokken.
		Het bestuur deelt invloed met volksvertegenwoordigers.
		Het bestuur geeft inzicht in het beleidsproces aan volksvertegenwoordigers.
Throughput legitimiteit	Betrokkenheid volksvertegenwoordiging bij besluitvorming	Volksvertegenwoordigers krijgen tijdige en juiste informatie over het onderwerp.
		Er is een inhoudelijke behandeling van het onderwerp (debatten).
		Volksvertegenwoordigers krijgen voldoende de tijd om het onderwerp inhoudelijk te behandelen.
		Volksvertegenwoordigers kunnen het besluitvormingsproces zelf vormgeven.
		Volksvertegenwoordigers kunnen het voorstel (reëel) amenderen.
		Volksvertegenwoordigers kunnen stemmen over het onderwerp.
		Tegenstemmen is een reële optie.
	Volksvertegenwoordigers kunnen controleren	Volksvertegenwoordigers nemen een toetsbaar kaderstellend besluit.

		De uitvoering van het beleid wordt periodiek getoetst aan de hand van de gestelde kaders.
		Bestuurders verantwoorden zich tegenover volksvertegenwoordigers.
		Volksvertegenwoordigers hebben instrumenten om de uitvoering van het beleid bij te sturen.
Output legitimiteit	Politiek-bestuurlijk draagvlak voor beleid	Vooraf is geformuleerd wanneer er voldoende draagvlak voor het onderwerp is (stemregels).
		Volgens bovenstaande definitie is er draagvlak voor het beleid.
	Beleidsresultaten	Er zijn criteria wanneer het beleid als doeltreffend en doelmatig wordt beschouwd.
		De effectiviteit en doelmatigheid van het beleid wordt geëvalueerd.
		De effectiviteit en doelmatigheid van het beleid wordt openbaar gemaakt.
		Het beleid is volgens bovenstaande criteria effectief en doelmatig.
	Er is politieke verantwoordelijkheid	Volksvertegenwoordigers zijn transparant over hun resultaten.
		Volksvertegenwoordigers kunnen verantwoordelijk worden gehouden voor de resultaten.

Participatieve democratie

Dit deel van de scorekaart is bedoeld om zowel de participatie van stakeholders als die van inwoners te meten. Daarom moet dit deel twee keer gebruikt worden: voor beide groepen één keer.

	Thema	Indicator
Input legitimiteit	Betrokken deelnemers	Er is een actorenanalyse uitgevoerd.
		Alle relevante stakeholders kunnen hun stem laten horen.
		Er is bijzondere aandacht besteed aan het bereiken belanghebbenden die zich niet vanzelf melden.
	Open agenda	Er is beleidsruimte.
		Er is van tevoren bepaald welke rol burgers/stakeholders krijgen.
		Het bestuur deelt invloed met deelnemers.
		Er worden procesafspraken voor de besluitvorming gemaakt.

		De inbreng van deelnemers wordt schriftelijk vastgelegd.
		Het bestuur informeert de deelnemers regelmatig over wat er met hun inbreng gebeurt.
		Het bestuur weegt de inbreng van stakeholders mee in de afweging.
		Het bestuur geeft inzicht in de afweging van besluiten.
		Het bestuur informeert deelnemers over lang stilliggen, uitstel of wijziging van voornemens.
		Bestuurders zijn transparant over hun input.
Throughput legitimiteit	Deelnemers kunnen de onderhandelingsresultaten uitleggen aan hun achterban	Deelnemers gaan er in de onderhandelingen meer op vooruit dan achteruit.
		Een negatief resultaat wordt voorzien van mitigerende maatregelen.
	Deelnemers kunnen hun kernwaarden behartigen	Er zijn (unaniem aangenomen) procesafspraken die de bescherming van kernwaarden waarborgen.
	Hiërarchische structuur	Duidelijkheid over de hiërarchische posities van deelnemers in de besluitvorming.
		Deelnemers zijn op de hoogte van de afspraken over wie welke rol heeft.
		Deelnemers zijn tevreden over de afspraken en kunnen hierbinnen functioneren.
Output legitimiteit	Mate van draagvlak	Er is een gezamenlijke definitie van draagvlak (binnen welke populatie en hoe vastgesteld).
		Volgens bovenstaande definitie is er draagvlak voor het beleid.
	Beleidsresultaten	Er zijn criteria wanneer het beleid als doeltreffend en doelmatig wordt beschouwd.
		De effectiviteit en doelmatigheid van het beleid wordt in kaart gebracht.
		De effectiviteit en doelmatigheid van het beleid wordt openbaar gemaakt.
		Het beleid is effectief en doelmatig.
	Deelnemers zijn verantwoordelijk	Deelnemers hebben mandaat van hun achterban.
		Deelnemers kunnen verantwoordelijk worden gehouden voor de resultaten van het proces.
		Deelnemers zijn transparant over hun input.

Bijlage 2: Factsheet deelnemende gemeenten

Factsheet Friese gemeenten		
Aspecten	Harlingen	Noardeast-Fryslân
De gemeenteraad was betrokken bij de RES 1.0		Ja, de raad stelde de Startnotitie Plan van Aanpak Energietransitie/Transitievisie Warmte, de concept-RES en RES 1.0 vast. Ze veranderde de ambitie naar 70% duurzame energieopwekking in 2030.
De gemeenteraad was betrokken bij het RES-bod dat het college indiende bij de RES-regio		De gemeente was niet betrokken bij het bod dat het college indiende bij de RES-regio.
De gemeente voerde in aanloop naar de RES 1.0 en/of na de RES een actorenanalyse uit om te bepalen welke stakeholders en inwoners betrokken zouden worden		Nee
De gemeente betrok zelf stakeholders bij de RES 1.0		Nee
De gemeente betrok zelf inwoners bij de RES 1.0		Nee. Drie inwoners reageerden uit eigen beweging. De gemeente reageerde schriftelijk op twee ingezonden brieven.
Er lag eigen gemeentelijk beleid ten grondslag aan het gemeentelijke RES-bod		Nee
De gemeente betrok stakeholders bij dit eigen gemeentelijke beleid		N.v.t.

De gemeente betrok inwoners bij dit eigen gemeentelijke beleid		N.v.t.
De gemeenteraad stelde eigen beleid vast met betrekking tot de energietransitie na de RES 1.0		Ja, de gemeenteraad stelde het Beleidskader Zonne-energie, de Transitievisie Warmte, het Paraplubestemmingsplan kleine windmolens en de Omgevingsvisie vast.
De gemeente betrok stakeholders bij dit beleid van na de RES 1.0		Ja, door een (verplichte) zienswijzeprocedure en niet nader uitgewerkte samenwerking tussen gemeente en stakeholders in de Transitievisie Warmte.
De gemeente betrok inwoners bij dit beleid van na de RES 1.0		Ja, door een (verplichte) zienswijzeprocedure en een enquête.
De gemeente maakte bij het betrekken van stakeholders duidelijke afspraken met hen		Nee
De gemeente maakte bij het betrekken van inwoners duidelijke afspraken met hen		Nee
De gemeente verwerkte de inbreng van stakeholders en inwoners		Daar waar het is na te gaan, werd geen inbreng op het gebied van de RES verwerkt op basis van inbreng van stakeholders en inwoners.